

LLUC

ABRIL 1970

editorial pòrtic

franquesa

diccionari de sinònims

**PER
PRIMERA
VEGADA
EN
CATALÀ**

més de 70.000
sinònims
més de 15.000
mots afins,
antònims
i barbarismes

Obra acordada al
DICCIONARI GENERAL DE LA LLENGUA CATALANA
de Pompeu Fabra

Ompliu el butlletí adjunt
i amb el fascicle núm. 1,
d'obsequi,
us serà tramesa
informació
per a
subscriure-us-hi
1 fascicle setmanal
15 pessetes
condicions especials
de subscripció

franquesa
diccionari de
sinònims

71 fascicles
1.136 pàgines
1 fascicle de 16 pàgs. setmanal

sr. _____
domicili _____
població _____

sol·licita que li sigui feta tramesa,
gratuitament,
del fascicle núm. 1,
i informació per a subscriure-s'hi

editorial pòrtic via laietana, 82
barcelona (10)

El millor moment a l'hora del triomf

PERFUMERIA INGLESA

TROFEUS ESPORTIUS

C/. Cadena, 6

Telèf. 21 17 70

(Expedim per Agències)

D'UNA MALA FOTOGRAFIA
FEIM UN BON RETRAT

FOTOGRAFIA RUL·LAN

Gral. Goded, 10

Davant la Diputació — PALMA

FAIXES REINA

Josèp Tous Ferrer, 1 — Tel. 216033

PALMA DE MALLORCA

Correu dels amics

ELS JOVES

Sr. Director de la Revista LLUC.

En un article del núm. de gener passat el nostre col·laborador En Gabriel Janer i Manià deia: «No tot està perdut». I posant l'esperança en la joventut, afegia: «Els porten darrera el substrat de tants homes que els han precedit en el signe de la fe. Ells, que no es resignen a viure de consignes ni de mites vells, són els que poden fer, tots plegats, la tasca de que el pegar bots dins la buidor —com fan els cosmonautes— no sia simbòlica del nostre temps».

Exacte, senyor director! Jo me faig meves aquestes paraules. I pens precisament en aquesta joventut de Gabriel Janer Manià, un jove mestre d'escola i Premi de Novel·la de la «Ciutat de Palma»; com pens en tota aquesta joventut que s'arremolina a les pàgines de la revista LLUC i ens hi serveixen els seus entusiasmes, la seva tasca tan ben endreçada, i el foc de les més pures il·lusions. Pens, i aplaudesc aquests joves amb sòlida formació universitària com Josep Massot i Muntaner, com Joan Miralles i Montserrat, com Antoni Lluç Ferrer, com Vicenç M. Rosselló Verger, com En Bernat Cifre, com En Rafel Sociés i Company, com En Francesc de Paula Barceló i Fortuny, de tots els quals se publiquen treballs i col·laboracions. Pens en tants de poetes i escriptors joves que LLUC ens dona a conèixer a cada número que surt. I pens també amb d'altres joves —joves d'esperit principalment—, al recer dels quals se fa possible una revista a les nostres illes: Francesc de B. Moll, Marià Villangómez, Josep Maria Llopart, Josep M. Palau, el P. Gabriel Llom-

part, En Llorenç Vidal... Els hauria d'anomenar a tots!
LLUIS SERVERA BINIMELIS

EDIFICAR UN POBLE

Sr. Director de la Revista LLUC.

Confés que l'article de Vicenç M. Rosselló Verger, publicat al núm. de febrer passat, m'ha colpit profundament, principalment en les seves consideracions finals. I ja que treballam per l'Església, en una revista que sostenen els Religiosos del Santuari de Lluc, permeteu-me de dir que no entenc de cap manera com podríem edificar el Poble de Déu sense al mateix temps edificar un poble d'homes. Vull dir un poble culturalment desenrotlat, que superi els tòpics d'un patriotisme de via estreta, i les quimeres d'un provincianisme estantís.

És ver que la immigració dona avui què pensar. Però hi ha problemes més greus que el de la immigració. Hi ha els problemes de la comoditat, de la peresa mental, de les poques ganes de treballar, què sé jo! Hi ha el problema dels antagonismes. Hi ha, encara, un problema més seriós: la incomprensió, la falta d'amor.

Es precis edificar el nostre poble, un Poble de Déu. No regategem els nostres esforços. Si construïm cada dia nous edificis materials, construïguem també cada dia aquest gran edifici moral i espiritual de Mallorca. Els immigrants, creis-me!, no són —com molts se pensen— aquesta bobota espantosa. Els immigrants avui tenen ja —demà tindran— un fills que són i se sentiran mallorquins, i estimaran com noltros aquesta terra, amb les seves costums i tradicions. I naturalment també amb la seva llengua.

SANÇ ROTGER

Sumari

Correu dels amics	1
La temptació del folklore, per Miquel Gayà	3
Angels parallamps i àngels rodavents en el cel de Mallorca, per Gabriel Llopart, C. R.	4
Maria Antònia Salvà: Casa pagesa. Text mallorquí i versions alemanya per Albert Mayer, i castellana per José Vargas Tamayo	8
Les Valls, per Josep M. Palau i Camps	9
Estudi històric dels malnoms de Montuïri: III, per Joan Miralles i Montserrat	13
La Convenció relativa a la lluita contra les discriminacions, en l'esfera de l'ensenyament, adoptada per la O. N. U., per R. Ràfols i Camí	15
A la ciutat dels llibres	19
Entre el turisme i l'art, per M. Villangómez Llobet	23
Rosa dels vents. Cròniques d'Eivissa, de Mallorca, de València, de Barcelona, i d'Amsterdam	23
Cròniques del temps que passa	27
Món del disc. La cançó	28

PORTADA:

L'àngel del castell de l'Almudaina. Vegeu l'estudi del P. Gabriel Llopart, que publicam en aquest número.

LLUC

Revista mensual

Any L - Núm. 589 - Abril 1970

Direcció i Administració: PP. Missioners dels SS. Cors
C/ de la Pau, 3 - Palma de Mallorca
Telèf. 21 23 56

Director Periodista: GABRIEL FUSTER MAYANS
Director religiós i Administrador: CRISTÒFOR VENY, M. SS. CC.
Subdirector religiós: GUILLEM CRIÀ, M. SS. CC.
Secretari: MIQUEL GAYÀ

Subscripció: 150 ptes. anuals
Estranger: 200 ptes. anuals

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imp. SS. Cors - Balmes, 89 Depòsit legal: P. M. 276-1958

Bar restaurant de Lluc i Hostal de la Font Coberta

Dos llocs pulcres i econòmics al servei dels pelegrins.

Cuina especial espanyola i francesa.

Salons esplèndids on hi són servits amb

PULCRITUD I ECONOMIA TOTA CLASSE DE DINARS, BERENARS, REFRESCS, etc.

També s'hi preparen, si ho demanen, dinars per a EXCURSIONS, berenades, etc.

En un i altre lloc, servei de BAR - Serveis especials per a Noces i Comunions.

NOTA.-Per a grans banquets de noces, comunions, reunions, etc., convé avisar amb 48 hores d'anticipació.

RESTAURANT DE LLUC - Tel. 9

Banderins

SALMA

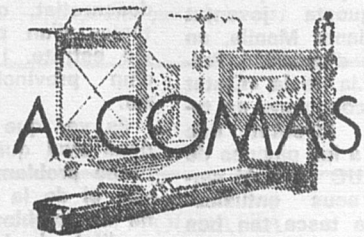
Escuts, insígnies i calcomanies

Eusebi Estada, 150 - 2.^{on} - 1.^a

Telèf. 252633

PALMA DE MALLORCA

Fotogravats

Reproducció de transparències en color
Missió, 61 interior - Tel. 213952 - Palma

Electrofil

AISSLANTS - CONDUCTORS - TERMOELECTRICITAT

Bartomeu Ferrà, 4 - Telèfon 21 42 55 - PALMA DE MALLORCA

La temptació del folklore

En el meu passat article feia una al·lusió a Lluç com al sant racó de la nostra llar. És a dir: atribuïa a Lluç —com va fer Costa i Llobera— una significació, a més de religiosa, patriòtica i terral.

Bé que les meves paraules hi prenien un sentit de present i de futur, voldria reblar encara les meves afirmacions i subratllar diverses coses.

Estimar Mallorca —certes formes d'aquest amor a Mallorca— en no poques ocasions ha estat mirat amb circumspècció. Com si pogués significar un «anti». Un «anti» amb caires diferents. Cal dir que avui aquestes postures se van superant. I, tots els qui volen, poden sebre i comprendre que l'amor a Mallorca —a totes les coses de l'Illa— mai no pot ser un «anti», sinó un abraç comprensiu. ¿Podrien els fills rebutjar alguna cosa d'una herència dels seus pares?

El nostre amor a Mallorca mai no pot ser un «anti» ni contra Espanya ni contra Catalunya. És, senzillament, reconèixer que essent també Espanya, no ho pot ésser sinó amb el seu aire propi, amb la seva història, els seus costums i la seva llengua. I és, encara, reconèixer els vincles de família i de veïnatge geogràfic que ens agermanen amb el Principat.

No és infreqüent constatar, per exemple, com a la televisió ens és servit un programa de coses andaluses —amb aires i accents plenament d'Andalusia— identificant-les amb les coses d'Espanya. I ningú no hi té res a dir: és un gest de comprensió plural del nostre patriotisme. Amb aquest mateix gest comprensiu cal admetre com a plenament espanyol —i àdhuc plenament català— el conjunt de les coses de Mallorca: el nostre aire i el nostre accent. La nostra llengua fins i tot!

Sentats aquests principis —per a molts, d'una ingenuïtat evident— cal proclamar com un patriotisme de via ben estreta qualsevol espanyolisme de formes exclusives, sien de la banda que sien; com també tot allò que no tendesqui a la comprensió plena i enriquidora.

Per aquest mateix camí, cal assenyalar l'hibridisme i la pobresa d'una mallorquinitat que

només s'assenti sobre sentiments del passat, sense projeccions vitalitzadores vers el futur. És la temptació del folklore. Pot existir un mallorquinisme de formes negatives, que centri tota la seva essència en el culte de la història, fent de totes les nostres coses un museu: cançons, rondalles, tradició, documents, indumentària, etc.

El nostre mallorquinisme només serà operant i efectiu si, a més de no ser un «anti», no és tampoc un replegament o una evasió al somni i al passat.

La nostra única i més eficaç manera d'incorporar-nos al món —a la pàtria, al pensament, a la cultura— serà aportant-hi el nostre accent més viu i personal, abrindat amb inflexions d'ara, i projectat com una llengua resplendent de llum en el demà. Tornant al mateix Costa i Llobera —i amb perdó per tot el que tenen ja de tòpic aquests conceptes— cal que siem qui som, sense tancar-nos en una llar històrica, ombrívola, sense horitzons. O com en La Balanguera volia Joan Alcover: la soca, si arrela més endins, és per enfilarse més amunt.

No fiquem mai arrels parasitàries en el nostre sentiment terral o patriòtic. Siguin, les nostres, arrels d'un arbre que puja cap a la llum dels espais. En funció sempre d'un futur ple de promeses i de realitats. Un futur que anirem construint amb esforços i amb il·lusió.

Tot el que no sigui això —i són moltes les coses que a Mallorca precisament no ho són!— serà un edifici sobre arena; vindran les riuades i l'edifici s'esbucarà. És el destí tràgic de la inautenticitat.

Fins el nostre cristianisme —que a Grècia se féu grec, i a Roma se va fer llatí— si amb nosaltres no se torna mallorquí, deixarà d'ésser cristianisme per convertir-se en un triüfalisme qualsevol, desarrelat, irreal, pura invenció dels homes; no com sant Pau el proclama: «fent-se tot per a tots».

En cada bocí del món, en cada rodal de la pàtria, en cada poble que sigui, el cristianisme s'ha d'empeltar i s'ha de fer tot per aquest poble.

ANGELS PARALLAMPS I ANGELS RODAVENTS EN EL CEL DE MALLORCA

per Gabriel LLOMPART, C. R.

*Al professor Marcel Durliat en
penyora d'agraïment.*

Cada poble té la seva manera de parlar. La llengua s'acomoda, com la plastilina entre les mans d'un atlot de primer any de batxiller, per prendre la forma de la realitat familiar a través de la qual es posa un en contacte amb les grans realitats del món i de la vida espiritual. Així es com surten les parèmies, les comparacions, els refranys generals amanits amb regust local. Com per exemple a la Ciutat de Mallorca, d'una persona que canvia sovint de parer, que és poc conseqüent, que és un «giracasaques» se diu que «és com s'àngel de *palacio*», referint-se a l'àngel que presideix avui les teulades del palau de l'Almudaina, però fent-ho amb aquesta castellanada garrafal: «àngel de *palacio*»... Així és la vida i així és la llengua ciutadana: «palau» es la residència episcopal; «palacio» és la capitania general. Pels que tenguen dificultat per explicar-se aquesta curiosa nomenclatura no cal sinó dar-los una raó història. «L'Almudaina», durant tota l'Edat Mitjana és anomenada en els documents amb el nom del «Castell», «El Castell» por excel·lència. La cosa ve de lluny... Els bisbes visqueren per raó del seu senyoriu espiritual, sempre a un palau; en canvi els Reis de Mallorca —i després els seus lloctinents—, visqueren a un castell, simple traducció d'una «Almudaina» moresca...

«S'àngel de *palacio*» gira i dona voltes segons d'on vénen els vents. Compleix, doncs, a meravella, amb una funció important i bé ho han sabut els nostres antics mariners que l'han mirat i remirat moltes vegades per sebre com hissar les veles dels llauts des del veí moll o el club nàutic de Palma.

La mala premsa que tenen els penells, els rodavents i tota la mena d'allò que els castellans diuen *veletas* i els francesos *girouettes*, és totalment injustificada i absurda. I les comparacions de caràcter ètic o moral cauen per complet per la seva base. El P. Lelotte, record haver llegit fa anys, deia que l'ideal de l'home complet i el cristià autèntic, és mantenir-se damunt el seu eix, donant la cara als esdeveniments segons els presenten els signes dels temps, com si diguéssim fer com el penell respecte als vents.

Si un té la sort de visitar un dia el palau de l'Almudaina acompanyat d'un bon guia, com pot esser per exemple el coronell Estabén, que és el qui en coneix millor les entreteles i els entrepanys, es dona compte com el precedent de la residència dels Reis de Mallorca va esser el conjunt de las quatre torres que donen a la banda de la mar, les quals estaven presidides per una quinta torre senyora i majora, conjunt altament fortificat que dominava tota una sèrie de petites edificacions que estaven a l'entorn del que avui és el pati principal. Així era el castell moresc.

Però aquesta torre senyora i majora, la torre de l'homenatge, va esser serrada, si val l'expressió, en 1851 baix de la depriment impressió psicològica del terratrèmol que commogué la ciutat i consentí i cruixí la façana de la Seu. I avui dia, baix de la teulada es pot veure molt bé el munyó, sembrat d'arcs gòtics, de la gran torre que durant tota l'Edat Mitjana se va dir «la torre de l'àngel». Li han segat el cap i tret els ulls perquè no vegi el cel i el sol damunt la Ciutat de Mallorca.

Aquesta superba torre, que quan es faça justícia a l'edifici, estam segurs que es tornarà alçar per presidir amb coratge una vida ciutadana de

la qual la retiraren per por, duia al seu capdamunt, l'àngel rodavents que ha donat lloc al refrany amb què hem començat aquesta nota.

Era una torre altíssima. Perquè quan la varen mutilar en 1851 ja ho feien per segona vegada. Una altra epidèmia de por, la de 1756, any del terratrèmol de Lisboa, ja l'havia decapitada. I bé es pot dir que aleshores, quan la façana principal de la Seu estava inacabada, el conjunt de la ciutat vella no era presidit per la torre de les campanes de la Seu sinó per la fina figura cònica de la torre de l'àngel. I es pot dir perquè les vistes marines de la ciutat dels quadros dels segles XVII i XVIII ho demostren clarament.

L'àngel de l'Almudaina és un àngel vell. Avui s'aguanta, caic no caic, amb les ales foradades per la metralla de les bombes de 1936. Espera una restauració que li desitjam prompte i ponderada. L'any 1929, si no erren els informadors, entre els escultors Pere Vila i Sebastià Alcover i els tècnics en metall de la Casa Cabot, li donaren un bon repàs perquè les maltempsades seculars l'havien deixat malparat.

Però substancialment aquest àngel és com era en un principi. Es a dir, no solament un àngel rodavents —des del punt de vista material— sinó també un àngel parallamps —des de el punt de vista espiritual—.

L'àngel data de principis del segle XIV. En el llibre esplèndid que el professor de la Universitat de Toulouse, Dr. Marcel Durliat, ha dedicat a l'art en el Regne medieval de Mallorca es troben reproduïts els documents que donen la paternitat de l'àngel a l'artista Antoni Campredon, el qual el feu per encàrrec del rei Jaume II entre els anys 1309 i 1310. L'artista va venir de Perpinyà i s'entrevistà amb el rei en el seu palau de Sineu, va complir la seva tasca i abans de tornar prendre la nau cap a Cotlliure d'on retornaria a Perpinyà, va voler veure el rei i mostrar-li l'àngel acabat. Es varen llogar dues bísties per fer el nou viatge a Sineu i es va complir literalment un pic més el tòpic de la literatura espiritual de l'«àngel cavalcant damunt la bístia», —a la vora de la bístia cavalcada per l'escultor—.

Es ver que l'àngel actual no és el mateix que féu Campredon. Però probablement el repeteix amb exactitud. Ambdós tenen el cos de llenya; aquesta, recoberta de llautó; aquell, de plom. Però la línia iconogràfica sembla que s'hagi respectat. I això és molt important.

Per què és important? Perquè ja hem avançat que aquest és tant àngel rodavents com àngel parallamps. No en el sentit material, perquè En Franklin casi és d'ahir, sinó en l'espiritual, perquè el col·locar un àngel en lloc alt, en una façana d'església, en un campanar o en una torre o ermita de castell suposa tota una tradició que veu en l'àngel el protector i benefactor del lloc on està representat i invocat.

El bon amic Miquel Forteza, amb aquesta intuïció pròpia dels poetes i els filòsofs, té una poesia titulada *Agulles de la ciutat*. Són els parallamps de Palma els que recorda i auriola. Doncs quan En Forteza fa la descripció dels parallamps reals duu dins el subconscient els parallamps espirituals: el que volien significar els nostres avantpassats gòtics quan alçaren —personificats en el rei Jaume II de Mallorca— l'àngel de l'Almudaina. Vegeu sino l'al·lusió a l'arcàngel en els versets següents:

*I quan la nit imperi
guardaran desvetllades nostres somnis
com a llances d'arcàngels invisibles.*

*I jamai la tempesta
no vinclarà llur resplendent fermesa:
astes immòbils
de les banderes dels llamps
dins les tenebres.*

Els àngels gòtics com el nostre, que en el document del segle XIV és nomenat «angelot», com els seus contemporanis de França mateixa —i es curiós que s'hagi conservat dins el folklore ciutadà de Palma l'apel·latiu «s'angelot de palacio» per anomenar un home gras i lent de moviments— tenien els seus antecedents dins el romànic i el prerromànic o carolingi.

La seva és una funció protectora. D'aquí que el nostre beneesca amb una mà i duga la creu en l'altre. Es una actitud típica del temps. A Barcelona en 1399 es féu una font, dita «la font de l'àngel», amb un àngel de llautó d'En Pere Ça Anglada, d'un metre d'alçada i el document de l'encàrrec l'exigeix així: «vestit de camis, ab ales, e que en la mà squerra tenga una creu de coure e ab la mà dreita senyerà». I el famós escriptor Francesc Eiximenis en el seu famosíssim *Llibre dels àngels* ens conta la història d'uns àngels protectors que es disposaren sobre les portes d'una ciutat, exactament iguals al que descrivim. I perquè vegem què en pensaven els antics d'una figura que avui molts dirien merament decorativa vet aquí el text corresponent, que, si és un poc difícil de llegir, té tot el saborino d'un aguiat casolà:

«Legim en los actes del primer Ottó, emperador de Alamanya, que edificà una gran ciutat en Hongria e que li estech revelat que aytal archangel era per Nostre Senyor Deu fet princep de la dita ciutat. E com suplicàs que ell lo pogués veure, ell ho impetrà. E lo dit archangel li dix axí: Nostre Senyor Deu vehent axí lo gran zel que tu has a la fe cristiana m'ha proposat así regidor fins a la fi del mon.

»Perque sapies que si aquesta ciutat vol viure be en la fe cristiana, ne ha memoria de mí, yo la guardaré tots temps del poder del diable e de

tots sos inimichs. E dar-li he copia de bens temporals e hi conservaré pau e hi multiplicaré bones persones e occiuré les males que no poràn viure longament.

»E diu aquí que la dita ciutat durà en bona vida per CC anys e fo la pus gloriosa ciutat que james fos vista en lo mon an les dites gracies. E diu que sobre los portals de la ciutat posaren una bella ymage d'angel qui tenia una bella creu en la ma sinestra e amb la drete senyava la ciutat...».

Qualcú es preguntarà: —¿I no seria possible sebre quin àngel deu esser l'àngel de l'Almudaina? Sols puc donar una resposta a mitges. Perquè no li he feta l'autòpsia personal. Pot esser un dia me serà possible, si tenen la gentilesa d'acostar-lo-me un poc. Ja he dit que està malalt i necessita una operació... Però de moment no l'he pogut veure de molt aprop. Jo som recercador. No gat d'aire. I són molt alts els terrats de l'Almudaina...

Però, tot sumat, sembla que, al menys dins una reinterpretaçió moderna, sinó ja des d'un principi, aquí es va pensar en l'arcàngel Sant Gabriel. Es cert que duu una llegenda amb el «Verbum caro factum est» damunt el pit. Lo que no sé es quan li varen posar. I la iconografia de la peça és bastant general perquè es pugui pensar en un altre àngel.

Diuen els nostres germans catalans:

Què fan els infants?

El que veuen fer als grans.

Per això si cercam per l'interior de l'Illa i per dins els arxius i els racons de la tradició popular trobarem que l'àngel de l'Almudaina fou imitat en altres punts de la nostra geografia sacra o militar. Damunt el castell del Rei de Pollença, la capella se dedicà a Sant Gabriel. I la capella és el punt més alt de la fortificació. En canvi encara s'anomena de Sant Miquel una torre del castell d'Artà, que un temps va dur el pes alat d'un arcàngel de bronzo damunt la carena. Lo mateix que fou Sant Miquel —i té la seva explicació— la figura de 3 m. que presidí durant segles la feligresia de la parròquia ciutadana de Sant Miquel, damunt el seu quadrat campanar.

Quan els ciutadans de Mallorca varen voler imitar el que havia fet el seu rei, uns varen posar un Sant Gabriel, altres un Sant Miquel, i altres encara —com els sineuers— col·locaren dalt la torre campanar l'àngel custodi que havia esdevingut patró de la ciutat i regne de Mallorca al final de l'Edat Mitjana.

Àngels parallamps i àngels rodavents baix del cel de Mallorca! Testimonis d'una fe i d'una devoció. Quan el rei Jaume II va manar enarborar l'àngel de l'Almudaina no hi havia en el calendari de l'Església altra festa dels àngels i arcàngels

*L'arcàngel Sant Miquel. Taula del Mtre. Girard.
Arxiu Municipal de Cervera (Lleida).*

més que una: la de Sant Miquel. El dia de Sant Miquel els predicadors aconsellaven i enardien el poble amb la devoció a tots els àngels. Encara ho féu així Sant Vicenç Ferrer; igualment Francesc Eiximenis; l'un, dominic; l'altre, menoret: les dues gran Ordres predicadores de l'Edat Mitjana nostrada...

Avui, després de la reforma del calendari tornam tenir la festa dels àngels reunits com abans en el dia de Sant Miquel. Sols hem avançat un desdoblament: ha comparegut en el calendari universal la festa de l'àngel custodi que abans no hi era. Comptam, docs, amb dues festes d'àngels: es-

perits lloadors del Senyor, i benefactors i ajudadors dels homes. Els nostres àngels parallamps i rodavents de la baixa Edat Mitjana són els hereus directes d'aquells que el Romànic i el Prerromànic col·locà en capelles pròpies en els campanars o en el frontis alt de grans monestirs i temples. Jo no he estat mai a San Michele del Monte Gargano, la gruta dedicada pels italians a Sant Miquel; ni a Mont Saint Michel de Normandia, el famós centre de pelegrinatges francès; però sí he visitat la capella de Sankt Michael a Fulda, el monestir fundat per l'apòstol de la Germània, Sant Bonifaci. Sembla una gran torre alçada contra les forces del mal.

Es cabalment la idea central de la devoció medieval als àngels referida molt de pics a Sant Miquel, com es veu en la taula del mestre Girard de l'Arxiu Municipal de Cervera, que té tot l'aire devot d'un retauló votiu. Sant Miquel defensa la ciutat...

A la senyera dada al regne de Mallorca pel rei Sanç hi ha les barres catalanes amb un retall morat i, en ell, el castell de l'Almudaina. N'hi ha hagut d'interpretadors de la bandera que han pintat damunt el castell, el corresponent àngel. Potser qualcú l'hi trobi demés. A mi mateix no me satisfà amb excés perquè me sembla que la simbologia ha d'esser sòbria, però sempre se pot interpretar —si se l'hi posa— com allò que de fet un dia va esser la col·locació de l'àngel. No tant un utilitarisme de rodavents com un acte de fe en la protecció divina. I per ventura inclús, més

encara, si l'àngel de l'Almudaina és vertaderament Sant Gabriel: un acte de fe en l'Encarnació de Déu.

«Se non è vero, è ben trovato». Es bell pensar que damunt la senyera i l'escut del Regne de Mallorca hi està implícit o explícit un acte de fe cristiana.

Som molts els qui pensam que res millor no podem desitjar sinó lo que deia el poeta d'una altra bandera, en definitiva la mateixa:

*Volaràs com au galana
per damunt del nostre anhel.*

Un dia de primavera un pensa, de damunt la vella torre del nostre convent, entre colomers i campanars, entre les banderes feineres de la roba estesa i els reclams i anuncis lluminosos, ulls clucs encara, que com volen les gavines blanques i llambretja l'àngel de l'Almudaina aquí damunt la nostra badia també plana l'ombra de l'acte de fe en Déu d'un rei, de l'alt En Jaume II, fet de metall, com a cosa de durada.

Gabriel LLOMPART, C. R.

NOTA.—El tema del present article serà desenrotllat amplament a una alta revista especialitzada, en una nova ocasió. Per aquesta raó no el falcam amb la corresponent bibliografia.

Taller Mecànic

FILLS DE JACINT SOBERATS

Venda de Motors i Bombes

Guarch

Major, 45 - Tel. 85 - SA POBLA

Corderia

Català i Riutort, S. L.

Llongeta, 14 — Tel. 221761 — Palma

GALLETES QUELY

I CAN GUIXA

NOMÉS FABRIQUEN QUALITAT

MARIA ANTÒNIA SALVÀ

CASA PAGESA

TEXT ORIGINAL
MALLORQUÍ

*Volguda casa pagesa,
plaent com una escomesa.
Oberta com una mà,
com una mà sempre estesa
que convida a reposar.*

*Com l'herba de foravila
ets l'amor del soleiet.
Tens una jove pubila,
i una padrina que fila,
i aigua que apaga la set.*

*Ta xalesta emparralada
acull tothom, amatent;
tens per tots bona arribada,
i una cadira cordada
on passar-se el cansament.*

*Tens davant una perera
rica d'esplets exquisits,
i al costat una figuera
que revolten per Sant Pere
els infants enllepolits.*

*Filats, fusada a fusada,
tens dins la caixa tancada
llençols nets, de bona olor,
—la que els dóna la bugada
quan els pren la morenor—.*

*Tens estormies de figues,
tens pa damunt el raol,
tens oronelles amigues,
i ets rossa com les espigues
granades al bes del sol.*

*I com a joia heretada
del bon temps de l'avior,
una estrella mostrejada
ta paret blanca forada
i a ta llar dóna claror.*

*Benhaja tan senzillesa
i aqueix noble confiar
que em té l'ànima sorpresa
volguda casa pagesa,
oberta com una mà!*

VERSIÓ ALEMANYA
D'ALBERT MAIER

Geliebtes Bauernhaus,
gefällig wie ein Willkomm,
so offen, wie eine Hand,
die immer dargereichte Hand,
die einlädt zum Verweilen.

Wie das Grün vorm Städtchen
bist' die Freud' des Sonenscheins
Birgst ein junges Mädchen
und ein Mütterchen am Spinnrad,
und Wasser, das stillet den Durst.

Deine heitere Weinlaube
nimmt alle auf, gar freundlich;
hast für jeden einen gut' Empfang,
und einen geflochtenen Stuhl,
der hinwegnimmt die Müdigkeit.

Hast davor einen Birnbaum,
beladen mit köstlichen Früchten,
und einen Feigenbaum daneben,
den stets ja um Sankt Peter
die vernarrten Kinder schütteln.

Garn, Spindel um Spindel,
hältst in der verschloss' nen Truhe
feines Linnen, wohlriechend
—wie nach einer frischen Wäsche,
die hinwegnimmt das Vergilbte.—

Hast Körbchen voller Feigen,
hast Brot im aufgehängten Netz,
hast Schwalben als deine Freunde,
und goldfarben bist' wie die Ähren,
gebräunt wie sie vom Sonnenstrahl.

Und als Schmuckstück vererbt ja
aus der guten Zeit der Väter,
ein Mauerfenster zierlich
deine weisse Wand durchbricht
und Helligkeit gibt deinem Heim.

Glücklich deine Einfachheit
und jenes edle Vertrauen,
das mein Herz gefangenhält,
o Bauernhaus geliebtes,
so offen wie eine Hand!

VERSIÓ CASTELLANA
DE JOSÉ VARGAS TAMAYO

Casa payesa querida,
grata cual la bienvenida
y como una mano, abierta;
mano a todos siempre alerta
y que al reposo convida.

Como a hierba foranera
cariñoso el sol te halaga.
Tienes tu linda heredera,
y una abuelita hilandera
y agua que la sed apaga.

Tu alegradora emparrada
quiere a todos cobijar;
brindas sabrosa posada
y una silleta cordada
donde poder descansar.

Frente, un peral te sombrea,
rico en frutos deliciosos,
y una higuera te bordea
que por San Pedro rodea
corro de infantiles golosos.

Tejidos —hilada a hilada—
guardas en caja cerrada
lienzos que olor van tomando
—el que les dio la cochada
al ir amarilleando—.

Tienes higos en promesa,
tienes pan para tu mesa,
y golondrinas amigas,
y eres como las espigas,
rubias cuando el sol las besa.

Y como joya heredada
de antiguo tiempo mejor,
hay una estrella calada
que tu pared blanca horada
e ilumina tu interior.

Tu sencillez bendecida
y ese confiar noble y sano
tiéненme el alma embebida,
casa payesa querida,
abierta como una mano.

LES VALLS

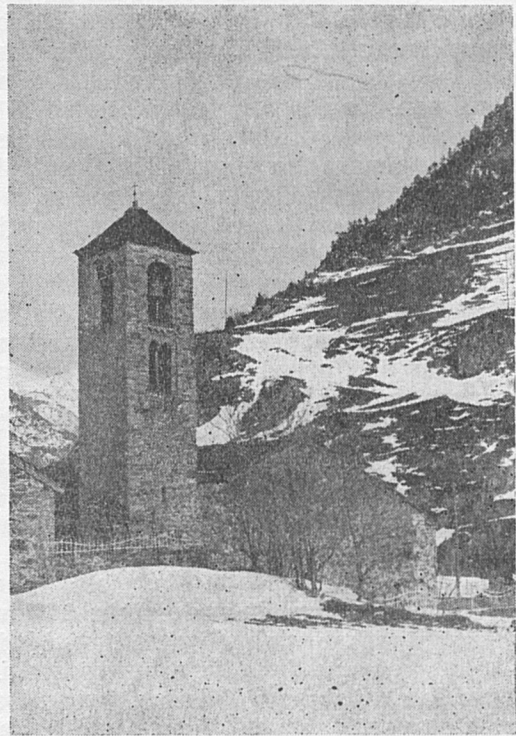
per Josep M. PALAU I CAMPS

Quan al nostre país anomenam **Les Valls**, així, tot simplement, tots sabem que el qui parla es refereix al **Principat d'Andorra**; a aquest petit i simpàtic país, tros de Catalunya, i reminiscència dels temps feudals —com tants d'altres principats d'aquesta Europa— que, a través dels segles ha sabut, i pogut, guardar encara les seves llibertats i les seves tradicions; aquesta barreja d'anacronismes que, per miracle dels andorrans, coexisteixen amb les coses més actualitzades dels nostres dies.

Les Valls. Efectivament mai un qualificatiu no ha estat més ben usat car, realment, el país queda format per tres llargues i estretes valls, en forma de «Y» que queden quasi amagades entre altíssimes muntanyes. Si hi sou pel Desembre —neu, aigües fredíssimes i avets enfarinats, com de Betlem— i habitau, per exemple, a l'Avinguda de Meritxell, a Andorra la Vella, capital del país, malgrat el cel sigui blavíssim i sense un nigul, mai no veureu el sol abans de les onze del matí; fins que, quasi a la meitat de la seva carrera (o de la nostra) hagi pogut sobrepassar l'alçària de les muntanyes que, com una immensa i altíssima paret, tanquen la vall per la banda de llevant.

Cadascuna de les valls és recorreguda —al seu fons, és clar— per un riu: són els Valires. Realment a Andorra hi ha quatre rius: el Madriu, el Valira, el Valira d'Orient i el Gran Valira. Aquest darrer es forma de la unió o confluència dels altres dos Valires. La nomenclatura dels rius no és, que diguem, de gaire originalitat, però quines truites s'hi pesquen! i fetes «a l'andorrana» podeu creure que són menja fina pel paladar més exigent.

Es diu que Andorra va ésser fundada, l'any 784, per Carlemany... Potser sí, qualsevol, a tan llarga distància, destria la història de la llegenda. El que sí és cert, és que tingueren drets damunt Andorra els Comtes d'Urgell a aquesta banda del Pirineu, i els de Foix, a l'altra banda. Els Comtes d'Urgell sembla que

L'església de La Cortinada, a Ordino, s'alça, esbelta com un avet més i dona una nota d'humanitat a la natura.

molt atrafegats estocinant moros, anaren de vallant vers el Sud i s'oblidaren una mica d'Andorra; els Comtes de Foix volgueren aprofitar aquella oportunitat per veure si es podien quedar amb la part del lleó... Però a la Seu d'Urgell hi quedava el Bisbe. Un bisbe potser una mica bellicós que no va permetre que els de Foix amagassin l'ou als seus Comtes... i Andorra es va convertir en la poma de la discòrdia entre els d'Urgell, representats pel Bisbe, i els de Foix. Hi hagueren lluites entre els dos bàndols i, fins i tot, escampament de sang, encara que no gaire, i a la fi, entre 1278

i 1288, s'arribà a un compromís que consolidava el co-senyorejament d'Andorra entre el Bisbe de la Seu d'Urgell i els Foix. Els acords d'aquest co-senyorejament queden estipulats, documentalment, en «El Pareatges». Amb Enric IV, el Bearnès, Comte de Foix i Rei de França, els drets dels Foix damunt Andorra passaren a la Corona Francesa, després a la República, i així nasqué l'actual situació: el Bisbe de la Seu d'Urgell i el President de la República Francesa són els Co-Prínceps d'Andorra. Dos Co-Prínceps que ni tant sols resideixen al país i que no sembla que s'hi fiquin gaire. Realment el govern d'Andorra és format per l'anomenat Consell General, presidit per dos Síndics —un que representa el Bisbe de la Seu d'Urgell i l'altre el President de la República Francesa— i format per vint-i-quatre Consellers, quatre per cadascuna de les sis Parròquies que formen el Principat. Consellers que són elegits per votació entre el poble, encara que, segons sembla, tant sols els de la «primera generació» tenen dret al vot, limitació que du grans discussions i que té molts de contraris, especialment entre la gent jove que es creu amb —i a judici meu té— dret a intervenir en la política del país. ¿Quants dels 17.500 andorrans tenen dret al vot? Els vells, amb la tan gastada excusa de l'experiència, tallen el pas als joves... però això, d'una o altra manera, succeeix arreu.

La Patrona d'Andorra és la Mare de Déu de Meritxell, que té una bellíssima ermita a Les Escaldes i que queda representada, deliciosament, per una talla de fusta policroma del més deliciós romànic. Asseguda en el seu tron, amb el seu Filló damunt els genolls, regna, benigna, sobre els andorrans. A l'hivern és una mica difícil arribar fins a l'ermita i les més de les vegades l'ermita està tancada i cal damanar la clau si un vol visitar Nostra Dona; de totes maneres se'n pot veure una bona reproducció a l'església de Les Escaldes.

No sé per què, potser per la seva simplicitat i per l'harmonia de les seves proporcions, potser per la seva ingenuïtat, què sé jo, però és el cas que el romànic, entre tots els estils, ha estat de sempre el meu predilecte; es veu que no dec ser home complicat car, en general, m'agraden les coses simples, i a Andorra podeu ben creure que, si a un li agrada el romànic, tan sols per a veure aquell bé de Déu d'esglesioles i de ponts ja val la pena que faci el viatge: Església de la Cortinada, a Ordino; de Sant Joan de Caselles, a Canillo; de Sant Miquel d'Engolasters, a Les Escaldes... la llista seria llarga, però val la pena de veure-les totes. Alguna d'aquestes esglesioles, com la de Sant Joan de Caselles per exemple, conserva encara pintures murals que, desgracia-

dament, no vaig poder veure; altres no les tenen ja, però no és que s'hagin perdut del tot, un pot admirar-les al Museu d'Art Antic, a Barcelona, Museu que us recoman de tot cor.

Tot aquest bé de Déu d'esglesioles, plantades damunt l'herba verdíssima a l'estiu o bé sobre la blanca catifa de neu a l'hivern, són un goig per a la vista i encaixen tan bé en el paisatge andorrà que semblen fetes les unes per l'altre. Són esglesies petites, de pur romànic català, bastides en els segles XI i XII. Esglésies generalment amb sostre de fusta, amb arcades i bandes lombardes, amb airosos campanars sempre independent del temple pròpiament dit i que, segons sembla, foren la llavor que culminà amb l'edificació de la Seu, a Urgell —i que ha donat nom a la població— que avui s'està restaurant. Un altra mostra del nostre romànic que cal veure. Quin edifici i quin claustre!

Romandre a Andorra la Vella o a Les Escaldes —encara que és difícil saber on acaba

La Mare de Déu de Meritxell, patrona d'Andorra. Talla policroma del segle XIII.

Sol, blanca catifa de neu i aigua que salta i canta. Un dia de Desembre al Serrat.

l'una i on comença l'altra— potser té interès per a les senyores ja que el turisme —com ha passat a Palma— ha convertit aquestes poblacions en una immensa botiga, i a les senyores, és cosa sabuda els entusiasma «anar de tendes» i a Andorra «anar de tendes» vol dir embadalir-se davant cada aparador ja que, com que no hi ha drets d'Aduanes per a la importació, un pot trobar de tot i a preus, generalment, més que raonables. És clar que, després,

cal dur les compres a casa i passar l'Aduana a La Seu d'Urgell, però això ja és una altra història.

Per cert que va ser del tot impossible fer una visita que tenia interès a fer. A l'Anuari publicat pel Sindicat d'Iniciativa d'Andorra —per cert molt complet i ben editat— hi figura, com a col·laborador, el nom d'un senyor i a continuació, com a títol, es cita: «Director del Museu d'Andorra». Bé, jo volia visitar el Museu i vaig damanar, a l'hotel on m'hostatjava, on era aquest Museu; preguntaren a l'un i a l'altre i ningú no en sabia res. Per tal d'ajudar-me —eren molt amables i la gent d'Andorra ho és tota d'amable— varen fer unes quantes telefonades per tal d'obtenir la localització del Museu, sense cap resultat positiu; vaig preguntar a una agència de viatges, i res; vaig consultar, fins i tot, al farmacèutic que hi havia —o hi ha— davant l'hotel. Ningú no em va saber donar raó d'on era —o on és— el Museu. Jo puc capir un museu sense director, que ja és una cosa estranya, però un director sense museu no; no em cap en el cervell.

En una paraula, Andorra és un paradís entre muntanyes, un paradís una mica mixtificat per la presència de Mercuri que per tot fica la banya, però paradís a la fi. Anau-hi i em donareu la raó.

DAES

CONFECCIONS I BRODATS

Colón, 32 - Tel. 211358
PALMA DE MALLORCA

FILLA DE SEBASTIA FALCONER

MAGATZEM DE CORDERIA
ESPARDENYERIA

Sindicat, 66 - Tel. 222067 - Palma

NICOLAS MARTINEZ

Serreria mecànica
Almacén de maderas

Especialidad en tarimas, parquet y moldurajes

Alfareros, 4 6 y 8
SANTA CRUZ DE TENERIFE

JESUS SOLANA

Peletería

Velázquez, 41-1.º C Tel. 2263688
MADRID (1)

ORBITRANS, S. A.

Transportes Internacionales. Embalajes, mudanzas, consignaciones.

Nuevas técnicas a su servicio
General Mola, 97 Tel. 2620262
MADRID

FRANCISCO LACAMBRA

Fundición y Fábrica de batir y laminar Cobre y Latón

Ali-Bey, 25 BARCELONA

EDUARDO OROZCO (HIJOS)

Fabricación de multicopistas. Rotativos, ficheros, muebles metálicos «Triunfo y Triunfo Dex»

EIBAR (Guipúzcoa)

TALLERES OBREGON, S. A.

Fundición de metales. Construcciones metálicas. Calderería. Material ferroviario

Telegramas: **TALLOSA** - Tel 81701
TORRELAVEGA (Santander)

**ASTILLEROS Y TALLERES
DEL NORTE NOROESTE, S. A.**
Construcciones navales de todas
clases

Apartado 994
EL FERROL DEL CAUDILLO

MEDIVIL VICKY, S. L.

Almacén de tejidos

Arenal, 12 - Tel. 2227281 MADRID

CASA RAMON
Almacén de comestibles

Ismeldo Seris, 8
(Esquina Candelaria
Tels. 241412 y 244915
SANTA CRUZ DE TENERIFE

**FRANCISCO FLOR HERNANDEZ
Y CIA., S. L.**

Manufactura de calzado de lujo para caballero, sistema: «Goodyear»

Telegramas: **FRANFLOR** - Apartado 7
Independencia, 1
VILLENNA (Alicante)

TALLER LAMIACOS, S. A.

Moisés Pérez y Cía.

Construcciones Mecánicas
Garantizamos todos los trabajos
LAS ARENAS (Bilbao)

FARMACIA CARDONA

Luna, 6 Tel. 2210125 MADRID

EVARISTO ANGLÉS GALLARDO
Fábrica de Alcoholes vínicos
Rectificados

Cosecheros exportadores y
criadores de vinos
Fray Alonso Cabeza, 11
ALMENDRALEJO (Badajoz)

INCAS, S. A.

Felipe Castro, 3 - Tel. 2691670
MADRID

**LA CAJA CENTRAL RURAL DE
ORIHUELA**

Admite imposiciones a la vista
y plazo fijo

Feria, 31 ORIHUELA (Alicante)

INTEX, S. A.

Fabricación y exportación, de tejidos clásicos, planos y de punto, artículos de ortopedia, tules, trenzas elásticas

Mca. de Fca.: Intex
ANDOAIN (Guipúzcoa)

ESTUDI HISTÒRIC DELS MALNOMS DE MONTUÏRI. III

per Joan MIRALLES I MONTSERRAT

Des del punt de vista històric podem dir que els malnoms han passat per tres fases ben definides. La primera és la que va del segle XIII fins a principis del XVI, en el transcurs de la qual els motius no apareixen en els documents per les raons que ja adduïrem en un article anterior¹. La segona etapa és la documentada. Abarca des de la primera del segle XVI fins a principis del XX. Durant aquest temps al costat del nom i llinatge patern hi sol aparèixer el malnom o qualsevol addició personalitzadora, com és ara l'ofici, un nom de lloc, una indicació de parentesc, etc. Per exemple: Toni Gomila, tixador, Bartomeu Mas del Puig Moltó, Pere Miralles, de Joan (pare seu). Durant la tercera etapa, l'actual, els malnoms desapareixen dels documents i hom efectua la personalització mitjançant el nom i dos llinatges. Cal dir, emperò, que l'ús del malnom és actualment vivíssim entre el poble.

Vet ací algunes consideracions de tipus històric sobre el malnoms.

1.ª Etapa: L'Edat Mitjana

Com ja hem dit en el paràgraf anterior els motius no surten en aquesta documentació.

2.ª Etapa: a) Segle XVI

A l'any 1545 sabem que Montuïri tenia una població d'uns 205 fogatges que vénen a ser un milenar de persones². Quaranta-sis anys més tard la població havia augmentat a 1.171 ànimes³. Si ens hem de fiar de Binimelis, a l'any 1595 tenia un cens d'unes 1.100 persones⁴.

En aquesta centúria comencen a sortir documentats més de noranta malnoms diferents⁵, molts dels quals segueixen apareguent en els segles següents. Incloc també entre aquests malnoms les personalitzacions a base d'una circumstància de lloc o d'ofici: Joana de Son Comelles (LP⁶ 1570, s f), Joan Socias, fuster (LP 1593, fol. 84).

Hom du a terme la personalització, encara que no d'una manera general, a base del nom, llinatge patern i malnom: Bartomeu Gelabert alias barraquer (LP 1593, fol. 172).

Es característica en aquest temps l'aparició ja força abundosa del «Son», contracció de la forma pronominal «ço», la preposició «de» i l'article personal «en». Aquesta aglutinació d'elements lingüístics anava seguida del nom del propietari que donà el nom a la finca, el qual havia viscut amb anterioritat durant l'Edat Mitjana. Per exemple els Robí, Comelles, Manera, Pocoví, Pujol, Manera, Costa, etc. donaren llurs noms a les actuals possessions de: Son Robí, Son Comelles, etc.

b) Segle XVII

D'aquest segle daten els dos primers llibres manuscrits en els quals apareixen d'una manera exhaustiva els habitants de Montuïri amb llur nom, llinatge i malnom. Són: el **Libre de Provisions de la Vila de Montuiri de 1656** i el **Cadastre de la Vila de Montuiri de 1674**. En els transcurs dels folis d'aquests llibres van apareguent per primera vegada més de 180 malnoms.

Degut a l'estancament de la població durant aquest segle i a la reproducció de les famílies amb el mateix llinatge es feu de cada dia més greu el problema de l'homonímia, per això era freqüent una addició circumstancial al malnom.

Es força freqüent en aquest temps l'ús del nom del pare o de la mare per saber de quina persona es tractava: Bartomeu Mas de Joan (CVM⁷ 1674, IV).

També solen sortir noms d'oficis: conrer, ferrer, picapedrer, frare, etc. així com també els purament irònics com: mai-dinam, pastagre, treu-foc i molts d'altres.

c) Segle XVIII

A l'any 1790, segons Jerónimo Boix de Berard, la vila que ens ocupa tenia un cens

de 1.739, cosa que obligava encara més a adoptar el malnom per a evitar l'homonímia.

Són curioses les formes hipocorístiques que es troben documentades en aquesta centúria: Gorió, diminutiu de Gori (Gregori); Cinto de Jacinto; Tià de Sebastià, etc. Abunden també els noms de caràcter clarament irònic-ofensiu: figaseca, pisques, batai, bufa, etc. També són nombrosos els noms d'animals: beia, borino, llevó, moixa, mostel, etc. i els de qualitats físiques o morals: prim, re- bent, pelut, petit, barbarossa, gelat, etc. A partir d'aquest segle comencen a sortir documentats més de 110 malnoms diferents

d) Segle XIX

Respecte a la població de Montuïri durant aquest segle tenim les dades següents:

Any 1857:	2.085 ànimes	
» 1860:	2.108	»
» 1877:	2.584	»
» 1887:	2.750	»
» 1897:	2.673	»
» 1897:	2.673 ^s	»

En el transcurs d'aquesta centúria ja comencen a aparèixer la gran majoria dels motius actuals, cosa que s'explica per l'augment constant de la població i per la dificultat creixent que hi havia en poder escatir quina persona s'anomenava en el document.

Les fonts d'aquesta època ens forneixen uns 200 malnoms que surten per primera vegada.

Els quatre-cents, sense mirar prim, malnoms d'aquest segle s'agrupen, en general, en la categoria dels noms de persona i de lloc. Segueixen a aquests els d'oficis i qualitats físiques o morals.

La manera de designar l'individu en els documents no sol canviar durant aquesta etapa: Martorell Gay Miguel (ICM^o 1863, fol. 17).

e) Segle XX

A la primeria del present segle hi hagué dos períodes d'intensa emigració: de 1913 a 1917 cap a l'Argentina, i de 1918 a 1928 cap a Cuba. Més tard la Guerra Civil va ésser també un cop seriós per a la nostra població.

Vet ací algunes dades de la població montuïrenca en cada dècada:

Any 1900:	2.727 ànimes
» 1910:	2.973 »
» 1920:	2.857 »
» 1930:	2.966 »
» 1940:	2.943 »
» 1950:	2.873 »
» 1950:	2.873 ¹⁰ »

Actualment Montuïri, com altres municipis mallorquins ha registrat un fort contingent d'immigrants, però sembla que tot i amb això avui no arriba als 2.800 habitants¹¹.

Actualment tornam al temps en el qual no apareixen els malnoms documentats, com ja s'escaigué durant l'Edat Mitjana. La personalització actualment és efectuada a base dels llinatges patern i matern. De tota manera cal remarcar que l'ús del malnom és vivíssim i no du camí de perdre's.

NOTES

1. Vid. el meu article *Els malnoms* a LLUC del mes de juny de 1969.

2. Arxiu de la Corona d'Aragó; Real Patrimoni, Maestre Racional, 1621. Es tracta d'un quadern sense foliar dels fogatges de cada un dels pobles de Mallorca.

3. En el *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana*, t. XVI, p. 324.

4. J. BINIMELIS, *Historia General del Reino de Mallorca* (Palma 1927), t. IV, p. 159.

5. Es clar que furgant encara més exhaustivament se'n trobaríem més; aquesta relació no és encara definitiva.

6. *Libre de Provisions*.

7. *Cadastre de la Vila de Montuïri*.

8. JOAN SANTANER, *Geografia de las Baleares* (Palma 1958), p. 134.

9. *Indice Catastro de Montuïri*.

10. Op. cit. a la nota 8.

11. Actualment hom du a terme el cens de Montuïri dels anys seixanta, però encara no està llest.

LA ALPUJARREÑA, S. R. C.

Fabricación y exportación de alfombras de lana «ALPUJARREÑA» y de nudo, tejidas a mano

Jesús y María, 1

GRANADA

VDA. DE JOSE ROMAN PEREZ

Frutos canarios y patatas
Venta al por mayor

Oficinas: Hermanos Lulhe, 30
SAN FERNANDO (Cádiz)

La Convenció relativa a la lluita contra les discriminacions, en l'esfera de l'ensenyament, adoptada per la O. N. U.

per R. RÀFOLS I CAMÍ

Després de la publicació del nostre darrer article a LLUC (núm. de Juliol-agost 1969) amb referència a l'ensenyament sobre la base de la nostra llengua autòctona, s'ha produït a la nostra comunitat política —la comunitat dels homes i les terres d'Espanya— un fet o esdeveniment de gran importància. El Govern espanyol va depositar el 20 d'agost de l'any passat, l'Instrument d'Acceptació d'aquella Convenció i de conformitat amb l'art. 14 de la mateixa, aquesta ha entrat en vigor, a Espanya, el 20 de Novembre últim.

Què diu aquesta Convenció? El qui tingui interès en conèixer-la detalladament deu consultar el Bolletí Oficial de l'Estat del primer de Novembre de l'any passat. Nosaltres ens limitarem a traduir i transcriure els articles essencials, —a judici nostre— d'aquesta Convenció que fa referència a la lluita contra les discriminacions en l'esfera de l'ensenyament, adoptada el 14 de desembre de 1960, per la Conferència General de la O.N.U. per a l'Educació, la Ciència i la Cultura.

Preàmbul

La Conferència General de la O.N.U., per a l'E. la C. i la C. en la seva onzena reunió, tinguda a París del 14 de Novembre al 15 de Desembre de l'any 1960:

Recordant que la Declaració Universal dels Drets Humans afirma el principi que no deuen establir-se discriminacions i proclama el dret de tots a l'educació:

Considerant que les discriminacions en l'esfera de l'ensenyament constitueixen una violació dels drets enunciats en la Declaració Universal dels Drets Humans:

Considerant que, segons previst en la seva Constitució, la Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura es proposa instituir la cooperació entre les nacions amb el fi d'assegurar el respecte universal als drets humans i una igualtat de possibilitats d'educació:

Conscient que, en conseqüència, incumbeix a la O. de les N. U. per a l'E. la C. i la C. —amb el respecte degut a la diversitat dels sistemes educatius nacionals— no solament interdir totes les discriminacions en l'esfera de l'ensenyament, sinó també procurar la igualtat de possibilitats i de tracte per a totes les persones en aqueixa esfera:

Aprova avui, 14 de desembre de 1960, la present Convenció.

art. 1er.

1.—Als efectes de la present Convenció, s'entén per «discriminació» tota distinció, exclusió, limitació o preferència fundada en la raça, el color, el sexe, l'idioma, la religió, les opinions polítiques o de qualsevol altre índole o condició, l'origen nacional o social, la posició econòmica o el naixement, que tingui per finalitat o per efecte destruir o alterar la igualtat de tracte en l'esfera de l'ensenyament i, en especial:

a) excloure una persona o un grup de l'accés als diversos graus i tipus d'ensenyament.

b) limitar a un nivell inferior l'educació d'una persona o d'un grup.

) exceptuant allò previst en l'art. 2on. de la present Convenció, instituir o mantenir sistemes o establiments d'ensenyament separats per a persones o grups: o

d) col·locar una persona o un grup en una situació incompatible amb la dignitat humana.

2.—Als efectes de la present Convenció la paraula «ensenyament» es refereix a l'ensenyament en els seus diversos tipus i graus i comprèn l'accés a l'ensenyament, el nivell i la qualitat d'aquest i les condicions en què es dona.

art. 2on.

En el cas que l'Estat les admeti, les situacions següents no seran considerades com a constitutives de discriminació en el sentit de l'art. 1er. de la present Convenció:

a) la creació o el manteniment de sistemes o establiments d'ensenyament separats per als alumnes de sexe masculí i per als de sexe femení, sempre que aquests sistemes o establiments ofereixin facilitats equivalents d'accés a l'ensenyament, disposin d'un personal docent igualment qualificat així com de locals escolars i d'un equip d'igual qualitat i permetin seguir els mateixos programes d'estudi o programes equivalents.

b) la creació o el manteniment, per motius d'ordre religiós o lingüístic, de sistemes o establiments separats que proporcionin un ensenyament conforme als desitjos dels pares o tutors legals dels deixebles, si la participació en aquests sistemes o l'assistència a aquests establiments és facultativa i si l'ensenyament que s'hi proporciona s'ajusta a les normes que les autoritats competents puguin haver fixat o aprovat, particularment per a l'ensenyament del mateix grau.

art. 4art.

Els Estats Parts en la present Convenció es comprometen, a més a més, a formular, desenvolupar i aplicar una política nacional encaminada a promoure, per mètodes adequats a les circumstàncies i les pràctiques nacionals, la igualtat de possibilitats i de tracte en l'esfera de l'ensenyament i en especial, a:

a) fer obligatori i gratuït l'ensenyament primari, generalitzar i fer accessible a tothom l'ensenyament secundari en les seves diverses formes; fer accessible a tothom, en condicions d'igualtat total i segons la capacitat de cadascú, l'ensenyament superior; vetlar pel compliment per part de tothom, de l'obligació escolar prescrita per la llei.

b) mantenir en tots els establiments públics del mateix grau un ensenyament del mateix nivell i condicions equivalents en allò que fa referència a la qualitat de l'ensenyament proporcionat.

art. 5què.

1er.—Els Estats Parts en la present Convenció, convenen:

A) En que l'educació deu tendir al ple desenvolupament de la personalitat humana i a reforçar el respecte als drets humans i a les llibertats fonamentals, i que deu fomentar la comprensió, la tolerància i l'amistat entre totes les nacions i tots els grups racials o religiosos, i el desenrotllament de les activitats de les Nacions Unides per al sosteniment de la pau.

B) En què deu respectar-se la llibertat dels pares, o dels tutors legals: 1er. d'eleger per als seus fills centres d'ensenyament que no siguin els mantinguts pels poders públics, però que respectin les normes mínimes que puguin fixar o aprovar les autoritats competents, i 2on., de donar als seus fills, segons les modalitats d'aplicació de cada Estat, l'educació religiosa i moral conforme a les se-

ves pròpies conviccions; en què, a més a més, no deu obligar-se a cap persona o grup a rebre una instrucció religiosa incompatible amb les seves conviccions.

C) En què cal reconèixer als membres de les minories nacionals el dret a exercir les activitats docents que els siguin pròpies, entre elles la d'establir i mantenir escoles i, segons la política de cada Estat en matèria d'educació, emprar i ensenyar el seu propi idioma sempre i quan:

I) Aquest dret no s'exerceixi de manera que privi els membres de les minories, de comprendre la cultura i l'idioma del conjunt de la col·lectivitat i prendre part en les seves activitats, ni que comprometi la sobirania nacional.

II) El nivell d'ensenyament d'aquestes escoles no sigui inferior al nivell general prescrit o aprovat per les autoritats competents; i

III) L'assistència a aquestes escoles sigui facultativa.

2on. Els Estats Parts en la present Convenció es comprometen a prendre totes les disposicions que calguin per a garantir l'aplicació dels principis enunciats en el paràgraf 1er. d'aquest article.

art. 8è.

Qualsevol controvèrsia entre dos o més Estats Parts de la present Convenció tocant a la seva interpretació o aplicació que no s'hagués resolt mitjançant negociacions, es sotmetrà a petició de les parts en la controvèrsia, a la Cort Internacional de Justícia per tal que resolgui sobre la mateixa, a falta d'altre procediment per a resoldre la controvèrsia.

art. 19è.

Espanya va depositar l'Instrument d'Acceptació de la mateixa, el 20 d'agost de 1969, i de conformitat amb l'art. 14 de la Convenció, aquesta entrarà en vigor per a Espanya, el dia 20 de Novembre de 1969. El que es fa públic per a coneixement general. Madrid, 13 d'Octubre de 1969. L'Ambaixador Secretari general permanent. German Burriel.

* * *

Es clar que no és humanament possible que un text legal d'abast universal com és el que comentam, s'adapti exactament a totes les situacions de fet que tenen lloc o poden produir-se en els pobles dels cinc continents del món. No, no és possible que la Convenció de la qual parlem encaxi rigorosament —ni des del punt de vista de l'esperit ni des del punt de vista de la lletra— amb les particularitats històriques i reals, amb les particularitats vives i bategants, de tots els Pobles de la Terra.

També hem de deixar a part la contradicció o el contrasentit que representa que un Estat que es consideri perjudicat per un altre Estat, si per

mitjà de negociacions directes la controvèrsia no s'acaba, tingui sempre el recurs de recórrer, en virtut de l'art. 8 de la Convenció, al Tribunal de Justícia Internacional, i en canvi, els «membres d'una minoria nacional» que considerin que llur Estat no els reconeix, —o els dificulta— el dret que els correspon de crear escoles en llengua pròpia, no tinguin la facultat de recórrer a aquell Tribunal de Justícia Internacional. Supòs, tanmateix, que tenen obert el camí per a reclamar davant el Tribunal Suprem de Justícia del seu respectiu País o Estat. Però, ¿els homes que integren aquell Tribunal Suprem seran uns àrbitres perfectes? ¿No seran jutges i parts interessades al mateix temps? Vulguem ésser optimistes i creure, en conseqüència, que la veu de la justícia i de la raó són unes veus tan fortes que sempre es sobreposaran al crit de la sang i de la raça... Mal anirien la Humanitat i la causa de la Pau que els homes es guiassin sempre per un patriotisme estret i exclusivista; un patriotisme de campanar que no els deixàs veure més enllà dels interessos del seu clan local o nacional.

El què ens interessa més del text d'aquesta Convenció és l'apartat C) de l'art. 5, car nosaltres, —balears, valencians i catalans— constituïm dins l'Estat espanyol una minoria lingüística sumament nombrosa. Interessa, també a la gent de Galícia i del País Basc, però ens ocuparem de la qüestió exclusivament des del punt de vista català, o, si es vol, català-valencià-balear; una unitat lingüística matissada per tres accents o modalitats diferents.

Queda ben clar que la Organització de les Nacions Unides vol, en interès de la pau i de la convivència humana, i en interès, també, dels drets humans i de les llibertats fonamentals, que a cada Nació o Estat, els infants de les comunitats lingüístiques minoritàries tinguin dret a ésser ensenyats en llur propi idioma sempre i quan aprenguin també l'idioma i la cultura del conjunt de la col·lectivitat, i que el nivell d'ensenyament d'aquestes escoles regionals, no sigui inferior al nivell general de les escoles de la comunitat lingüística majoritària.

Trobam molt bé aquestes dues reserves o exigències i també trobam just i correcte que l'esperit de l'ensenyament que es doni a les escoles regionals no vagi mai contra la unitat nacional (no comprometi la sobirania nacional, segons les paraules del text de la Convenció). En el primer article que vàrem publicar a aquesta revista LLUC ja dèiem que cal aprendre i saber l'idioma i la literatura castellanques car el castellà és el més estès dels idiomes hispànics —l'idioma majoritari, podríem dir-ne—, per la qual cosa té uns drets particulars que cal reconèixer i respectar. Respectem, sempre, els drets dels altres i així tindrem una base moral i jurídica per a demanar i exigir que

siguin respectats els nostres drets. Res doncs d'exclusivismes ni de fanatismes; pau i convivència és el que necessiten els homes i les terres hispàniques i també els homes i les terres d'Europa i de tot el món.

Altrament la unitat nacional que millor escau i encaixa amb la naturalesa i el caràcter dels homes i de les terres hispàniques és la unitat nacional simbolitzada en les altes figures dels Reis Catòlics, de Carles I i de llurs successors. Una unitat nacional polièdrica inspirada, tal com han afirmat el professor Joan Reglà i altres historiadors, en els principis federatius de la gloriosa Corona d'Aragó. La unitat nacional, que respecta i s'ajusta a les varietats regionals de la Península; la unitat nacional, inspirada en el model helvètic en el qual l'idioma alemany —idioma majoritari— no intenta eliminar el francès de Ginebra, de Lausana i de les altres viles i ciutats de la Suïssa llatina; ni tampoc intenta bandejar i desplaçar la llengua italiana del cantó del Tessí. Pel contrari la Confederació fomenta i protegeix el romanx en els municipis dels Grissons que el tenen per llengua pròpia i autòctona. Res del centralisme francès ni de l'uniformisme borbònic. Els Borbons, a França, país heterogeni i variat, varen imposar a totes les regions i comarques, —amb el pretext d'un racionalisme geomètric i aclaparador— una política encaminada a la destrucció i enviliment de les llengües regionals, fins arribar al punt de fragmentar-les en múltiples parlars o *Patuesos* emprats sols en la conversa familiar. Afortunadament aquesta política, en pugna amb els principis de la veritable il·lustració i de la caritat cristiana, s'ha rectificat una mica en aquests darrers anys.

Quant al núm. III) de l'apartat C) de l'article 5 de la Convenció, o sigui el principi que diu que l'assistència a aquestes escoles regionals ha d'ésser sempre facultativa, també hi estam conformes sempre i quan a les escoles nacionals (les escoles en les quals l'ensenyament tindrà per base la llengua castellana) situades en la nostra àrea o comunitat lingüística (Catalunya, València i Balears) s'ensenyi *obligatòriament* el nostre idioma i s'ensenyin, també, nocions de la nostra literatura, a tots els deixebles que facin cap a aquestes escoles.

Aleshores, sigui quin sigui el tipus d'escola que hauran triat els pares o tutors dels alumnes, el resultat serà gairebé el mateix. Tots els infants que viuen a les nostres terres, sabran gramaticalment les dues llengües que s'hi parlen, i tindran, també, un coneixement elemental, de llur literatura. No hi haurà discriminació de cap classe en l'esfera de l'ensenyament, que és el que vol i demana, en interès de la pau i de la convivència, la O. de les N. U. per a l'Educació, la Ciència i la Cultura.

Excmo. Ayuntamiento de

ARANJUEZ

Colabora a esta Revista

ZORRILLA HERMANOS, S. A.

«TALLERES PROGRESO»

**Construcciones de maquinaria y
herramientas**

Masustegui, 6   BASURTO

JULIO LOZA ALONSO

Jamones y paletillas selectas
Productos derivados del cerdo

Gran frigorífico

TABERNES BLANQUES (Valencia)

PEDRO AZCOITIA ODRIOZOLA

Provisionista de buques

Calvo Sotelo, 112
Telegramas AMAYA
CEUTA

FARMACIA LUIS DE CUSA

Especialidades farmacéuticas

Ignacio Iglesias, 18

PARTA DE LLOBREGAT (Barcelona)

ANTONIO BIENVENIDO SANCHEZ

**Talleres mecánicos de cantería
y mármoles**

Madrid, 28 - Tel. 2583
GUADALAJARA (Madrid)

Muy agradecidos al

**EXCMO. AYUNTAMIENTO DE
SAN COMBA**

(La Coruña)

HIJOS DE R. FONTANEDA

«Galletas Fontaneda»

(Casa fundada en 1900)

Plaza Mayor, 29   Apartado 1

**Dirección Telegráfica: HIGUERA
AGUILAR DE CAMPO (Palencia)**

**LA NUEVA CIA. ARRENDATARIA DE
LAS SALINES DE TORREVIEJA, S. A.**

José Antonio, 2

TORREVIEJA   (Alicante)

PRIMITIVO COLLANTES Y CIA.

Cosecheros y almacenistas de vinos

CHICLANA   (Cádiz)

PEDRO DOMEQ, S. A.

(Casa fundada en 1730)

Vinos y Coñacs

JEREZ DE LA FRONTERA (Cádiz)

EDUARDO FERRER, S. A.

(Casa fundada en 1856)

Fca. de curtidos, fantasías para
marroquinería y calzado

**Especialidades únicas en España
Camino Paterna, 21 al 27 VALENCIA**

ALA CIUTAT DES LLIBRES

J. M. Castellet i
Joaquim Molas:

OCHO SIGLOS DE POESÍA CATALANA

El Libro de Bolsillo
Alianza Editorial. Madrid.

Si no hi hagués diversos indicis que l'ambient cultural «interlingüístic» de les terres hispàniques s'ha fet més respirable, en seria bona prova la publicació d'aquest llibre per una firma madrilenya tan prestigiosa i de tan vasta projecció com és «Alianza Editorial». Donar a un públic de lectors avesats al castellà una antologia de poesia catalana en text bilingüe —original i traducció—, és un gest revelador d'un esperit d'obertura, de comprensió i de voluntat sincera d'acostament entre aquestes dues comunitats lingüístiques. I si observem que no es tracta d'un florilegi de poetes actuals —que podria interessar per motius de simple contemporaneïtat o de coincidències ideològiques—, sinó d'un braçat espigolat a través de vuit-cents anys, haurem de reconèixer que el llibre no reflecteix l'interès comercial d'un editor per aprofitar una moda, sinó un objectiu autènticament seriós, intemporal i enfocat vers un públic de cultura més que mitjana.

La selecció ha estat feta per dos experts prestigiosos: J. M. Castellet i Joaquim Molas. Ells han escrit també el pròleg-resum històric, del qual només lamentam la brevetat.

Quant al contingut, o sia, a l'antologia pròpiament dita com a expressió del criteri dels selectors, em guardaré prou d'entretenir-me a retreure'n suposats defectes. El fat de totes les antologies és de provocar reaccions dels crítics, gairebé sempre contradictòries i prou sovint violentes. «Per què no hi han inclòs tal peça?» «Per què hi han inclòs tal altre?» «Per què no n'hi ha cap de tal autor?» «Per què han donat tanta importància a un altre que val menys?»...

És ben possible que tots els crítics protestataris tinguin una part de raó —o que no en tinguin gens—; però a mi, home del carrer, que no he fet mai cap antologia, em sembla que és una feina ben difícil de fer, que no es pot negar certs drets al gust per-

sonal de l'antologista, i que, si prou l'empipen, està en el seu dret de dir: «Ho he fet així perquè he volgut, i s'ha acabat!».

El que cal exigir és que totes les peces seleccionades siguin realment dignes, sense mirar si n'hi manquen de tan bones o de millors per al gust de tal o tal lector. El que em sembla absurd és que encara avui, entre **las mil mejores poesías** figuri aquell **Dos de Mayo** que tots sabem de memòria i que és el prototipus de la buidor campanuda i trompetera. Però aquest, ben cert, no és el cas dels **Ocho siglos de poesía catalana** que estic comentant. Tots els materials que conté són de bona qualitat, i no ens hem d'emmorranyar si entre els poemes de Maragall no hi trobam «La vaca cega» ni «La fageda d'en Jordà». No hem de perdre de vista que incloue en 250 pàgines la poesia catalana de vuit segles suposa una limitació d'espai que per força ha d'obligar a excloure, ben a contracor, poemes molt dignes de figurar-hi.

Dic tot això perquè ja he vist unes quantes crítiques del contingut d'aquest llibre, fetes segons aquella tònica primfilar que, com una passa de verola, se sol declarar sempre que es publica un recull antològic de literatura.

La cosa que realment crec revisable, en els casos d'antologia bilingüe, és la traducció dels textos. I en això tinc la impressió que els responsables dels **Ocho siglos de poesía catalana** haurien d'haver estat més severos. Ja sé que els traductors no són ni Molas ni Castellet; però ells podrien haver fet que la traducció fos correcta. I no sempre ho és. Sovint, podent ésser literal, és massa lliure. Si això es fes per aconseguir que fos «més castellana» o més bella, es justificaria l'excés de llibertat; però no manquen casos en què la versió literal, que donaria un resultat de castellà perfecte, ha estat alterada, perdent graus de correcció, de ritme o de força expressiva. Molts de versos que podrien haver conservat en la traducció les condicions rítmiques de bons versos castellans, han quedat desfets i sense un bri de versificació que hauria estat ben fàcil de mantenir.

Aquests casos poden explicar-se per escassetesa d'art del traductor; n'hi ha d'altres, però, que són efecte de

lleugeresa, de precipitació o de desconexió semàntica dels mots. Entre altres exemples d'interpretacions errades poden citar-se aquests:

Pàg. 124-125: «**Busquen las gentes fiestas con alegría**» = «Colguen les gents ab alegria festes» (o sigui, **guarden o celebren las fiestas**);

Pàg. 124-125: «Y vaya yo los sepulcros **buscando**» = «E vaja io los sepulcres cercant» (on caldria traduir **cercant per recorriendo**, no per **buscando**);

Pàg. 160-161: «Y de los perdidos piadoso **reproche**» = «i dels perduts molt piadosos retret» (**retret** ací no vol dir **reproche**, sinó **retiro** o **reparo**);

Pàg. 238-239: «Toda la noche, **que con vos estuve, yo os he soñado**» = «Tota la nit, que en vós estic he somiat» (és a dir: «Toda la noche **he soñado que estaba con vos**»);

Pàg. 250-251: «Mi voracidad todo buen consejo despacha; / y volando va de una en otra rama, / y yo sigo a **aquel que me convida**» = «Mon apetit tot bon consell despacha; / i volant va de una en altra branca, / e jo seguec aquell on me convida» (Sembla clar que **apetit** no és **voracidad**, sinó **apetito** en el sentit psicològic, i que «jo» no seguec **una persona que em convida**, sinó que seguec **l'apetit allà on em convida**);

Pàg. 396-397: «Soy **esqueje** de un árbol esplendoroso ayer» = «Jo só l'esqueix d'un arbre **esponerós** ahir» (és a dir, l'esqueix, tros que queda d'un arbre **esqueixat**; i no **esplendoroso**, sinó **frondoso**).

Tampoc no escassegen les errades de transcripció, com saïó per saio (p. 231), **vós que preniu les ales** en lloc de **prenent-les per les ales** (p. 403); ni la supressió inadvertida d'algun mot (**obrant mà** per **obrant ab mà**, p. 249), i fins i tot d'un vers sencer, com el sisè de la versió castellana de la primera estrofa del famós «Deserts d'amics, de béns e de senyor» de Jordi de Sant Jordi, que hauria de dir: «no veo a nadie que de mí se cuide».

Potser aquesta assenyalació de defectes semblarà excessivament minuciosa. Puc assegurar que no la faig pe'l gust de retreure'ls, sinó per prevenir-los i fer-los evitar en una nova edició dels **Ocho siglos de poesía catalana**, que és de desitjar i d'esperar que hagi de fer-se abans de gaire.

Marthe Robert:**ACERCA DE KAFKA
ACERCA DE FREUD****Colección Argumentos, 10
Ed. Anagrama. Barcelona, 1970.**

Franz Kafka —el més important poeta jueu del seu temps—, i Sigmund Freud —també jueu, descobridor del Psicoanàlisi—, foren dos grans pensadors de primer rengle cavalcant sobre la passada i la present centúria. Llur condició gairebé d'apàtrides, com també el singular temperament que l'ètnia llur els fornava, ha temptat l'atenció i l'estudi de Marthe Robert que en el seu llibre **Sur le papier**, publicat a París en 1967, ens en dona sis assaigs —tres sobre cada un— reveladors d'una profunda penetració psicològica i d'uns dots crítics prou rellevants.

Franz Kafka, natural de Praga, fou un escriptor que visqué i cresqué en uns medis on les diferències ètniques s'agregaven amb les diferències socials, més agudes encara. Tributari d'unes i d'altres, jueu i alhora alemany, aquest medi on ell va madurar era sovint prou ben camuflat com per oferir una sensació d'ordre; més, sempre a punt per a la violència. El seu alemany, a Praga, era un alemany corromput, desarrelat, sense història ni tradició, invadit per dos altres idiomes circumstants, el bohemí i el yiddish. Rilke i Werfel, dos altres grans escriptors, havien superat aquest problema amb l'emigració, cosa que no pogué fer Franz Kafka. Hoste tolerat en un país que només li pertanyia a efectes legals, d'altra banda se sentia només un convidat de la llengua alemanya. D'aquesta impossibilitat de viure o d'escriure normalment en un món tan artificial, ell en va fer la seva veritat, tot i no poder publicar els seus llibres sinó fora del país. «Per a ell, l'escriure, se li podia convertir llavors en una forma o un succedani de l'oració». Del seu art en fa una ascètica, i de la seva ascètica un mitjà per al seu art. A partir d'aquesta dura problemàtica humana i vocacional, Marthe Robert teixeix els seus estudis sobre Kafka, que donen al llibre un valor realment magistral.

Un semblant substrat ètnic és encara igualment estudiat en el cas de Sigmund Freud, nat a Viena, i que Marthe Robert veu com un esperit incorruptible, format secularment en la lluita i en el sofriment. Portador conscient del coratge de combatre contra la «majoria compacta», àdhuc gairebé sense esperança, àdhuc —si calia— gairebé tot sol: una alta i característica virtut de la raça jueva.

Han cuidat de la versió castellana: José Luis Giménez-Frontín, dels tres estudis sobre Kafka; i el mallorquí Jaume Pomar, dels altres tres sobre

Freud. Un llibre, de base intel·lectual, que es recomana tot sol.

M. G.

Joan Ferraté:**LES TAULES DE MARDUK****Els Llibres de l'Ossa Menor, 61
Ed. Proa. Barcelona, 1970.**

Joan Ferraté, crític profund, assagista agudíssim, ens presenta en aquest llibre una mostra de la seva poesia, sàvia, difícil, esotèrica. Poesia bona per a esperits embafats i exigents; que malda entre formes de llibertat i preciosismes decadents. Ironia, desencís, potser un humor tirant a negre, a voltes una aura que us hi sobta i desvetla, tot de sorpresa hi batega al fons del fons. L'autor la sap molt llarga, molt llarga. Treu temes de tots els racons i de tots els temps. Però... Més val que el lector obri el llibre i llegeixi!

M. G.

Georges Mounin:**CLAVES PARA LA LINGÜÍSTICA****Colección Argumentos, 9
Ed. Anagrama. Barcelona, 1969.**

Georges Mounin, professor de Lingüística a la Facultat de Lletres de Aix-en-Provença, autor d'una «Història de la lingüística», publicà a París (1968) aquest nou llibre **Clefs pour la Linguistique** que Felisa Marcos presenta avui en versió castellana. Hi tracta sobre el caràcter específic de les llengües humanes, dels fets lingüístics marginals, de la llengua i la realitat no lingüística, sobre codi i missatge, sobre la fonologia, la sin-

taxi estructural i la semàntica, per acabar amb un capítol sobre l'estilística, dens i suggerent, bé que elaborat —com tot el llibre— sobre bases d'un rigorisme científic.

Partint dels primers que en parlaren a França —Lévi-Strauss, Merleau-Ponty, Roland Barthes, Henri-Lefèvre, Michael Foucault, Jacques Lacan— que Mounin refusa avui, i seguint per un nou grup —Meillet, Vendryès, Jespersen, Bloomfield, Saussure, Trubetzkoy, Hjelmslev, Jakobson, Benveniste, etc.— els quals fica en una llista negra d'autors que especialment no s'han de llegir sinó més endavant, centra finalment el seu interès en un nou lingüista eminent André Martinet, dient dels seus **Eléments de linguistique générale**, que són actualment a França no sols un manual excel·lent, sinó «un llibre de treball no fet per a llegir (ni menys encara fullejar), ni fins per ser consultat, sinó per ser practicat», «l'únic dels grans instruments internacionals de iniciació a la lingüística» escrit fins ara en francès.

Deixeble ell mateix de Martinet, és de bracet amb l'experiència d'aquest altíssim mestre com ens dona en aquest llibre un tractat de divulgació, útilíssim per als estudiosos de la matèria i per a tots els curiosos dels fenòmens de la cultura humana.

M. G.

Henry Miller:**PRIMAVERA NEGRA****Col·lecció Tròpics
Aymà, S. A. Barcelona, 1970.**

Un llibre de coses viscudes, apassionat i turbulent, on cada u de vosaltes pot sentir-s'hi reflectit. Literatura de testimonis, esqueixada i dura. Nova York, París, la Xina... I un estil brillant, com una pluja d'estels en la nit negra.

MOSTRADOR

INICIACION AL METODO DE LAS TEMPERATURAS, por el Dr. S. Geller (Barcelona, Eugenio Subirana, S. A., 1969; Colección «Amor, Matrimonio, Familia».)

En una forma simple i concisa, l'autor exposa en aquest llibret, tot allò que cal saber per a utilitzar el «test» de la temperatura en el que es refereix a la regulació dels naixements.

Les bases científiques del mètode, explicades amb claredat, són ben comprensibles. Unes indicacions pràctiques detallades i un bon nombre de corbes que es donen com a exemple, permeten determinar amb certesa els períodes fecunds i estèrils en el cicle de la dona.

Un llibret publicat amb les degudes llicències, i completat amb uns fragments importants de l'enciclica «*Humanae vitae*».

Henry Miller, gairebé 80 anys, un home que ha passat per totes les situacions, va ser en 1962 a Mallorca amb motiu del Premi Formentor, del qual fou jurat. Avui és un nom de relleu internacional.

Jordi Arbonès ha duit a terme aquesta versió catalana, acuradament presentada per Aymà, S. A.

M. G.

Mn. Bartomeu Oliver:

SOR FRANCINA-AINA DELS DOLORS (LA TIA XIROIA DE SENCELLES)

Mallorca, 1970.

Mn. Bartomeu Oliver justifica en el pròleg d'aquest llibre el motiu d'haver-lo escrit: la seva condició de «senceller fins al moll dels ossos». La primera edició data del 1933. Exhausta, s'és feta precisa una nova edició, pel qual ha hagut de completar-la, actualitzant el curs del seu procés de beatificació.

A simple vista, podria semblar que se tracta d'una biografia més, o de qualque història local, sense gust ni interès per als esperits cultivats, car a això solen reduir-se molt sovint aquesta classe de llibres.

En el cas de Mn. Oliver —un home diligent i seriós— la cosa resulta ben diferent. L'autor ens presenta Sor Francina Aina —un cas de santedat mallorquina amb totes les conseqüències— inserida en el seu ambient i en la seva època: un poblet de la nostra ruralia pels anys 1781 al 1855. Quan jo era infant record haver sentit parlar d'ella a una velleta contemporània i paisana seva, comptant minuciosament i detalladament els prodigis d'aquella vida extraordinària.

Mn. Oliver no és clergue —tot i tenir els seus anys— amb pèl a la llengua ni defensor de postures a ultrança. Diu d'aquell temps: «La gent de llavors vivia pobrement. Dinaven un dia de faves cuinades i l'altre d'escaldines. Menjaven farinetes, xuïa, figues seques i pa negre. Només tastaven la carn per Pasqua. Una truita d'un ou la feien créixer amb pa rallat i bastava per tota la família...». «Casi sempre anaven descalços; es feien unes sabates per la primera comunió i unes altres en casar-se. No sabien llegir i fàcilment eren explotats. Les autoritats civils i religioses els atemoritzaven i dominaven. Però estaven contents; anaven a plaça, que no costava res; feien balls i gloses, cantaven i tocaven guitarres donant voltes pel poble»...

Dins aquest ambient ens descriu una dona de poble que de joveneta i principalment en morir els seus pares té resolt d'entrar monja, i que en veure diferida cada dia més la

seva resolució, es decideix mentres tant a fer vida religiosa a ca seva mateix, amb altres companyes, tot donant-se als serveis de caritat vers el poble. Els miracles floreixen com una rondalla. Es atenta i afable, i el poble l'estima. A manca de conflictes amb la gent, en té amb el dimoni que li surt cada vespre, l'atupa i la deixa plena de cops blaus. No l'espanten els balls del jovent, i fins n'organitza a la seva caseta del figueral; àdhuc compon i arregla idil·lis d' enamorats i torna refer l'amor de més d'una parella que havia romput les relacions. I així, servint tothom, ja als seus setanta anys esdevé monja i

fundadora del Convent de la Caritat a Sencelles.

Mn. Oliver tix el seu relat amb una fluència i riquesa de colors, que ens sembla llegir —com hem apuntat— una rondalla del nostre món més mallorquí. Un món de meravella, de glosa i poesia; també un món de virtut amable i pagesívola. Aquest relat se torna història ben documentada i ferma en els capítols finals, on ens dóna totes les notícies sobre el curs del seu procés de beatificació, un procés ja duit a Roma, que fa el seu camí i que compta amb miracles que semblen com a suficients per garantir-lo.

M. G.

MOSTRADOR

LES ESCOLES POPULARS AHIR I AVUI, per Joaquim Ventalló (Barcelona, Editorial Nova Terra; Segona edició, 1970).

Llorejat amb el «Premi Antoni Balmanyà 1967», aquest llibret intenta de ser, a partir d'un testimoni, un incentiu que ajudi a treballar a autoritats i ciutadans per tal de fer possible que la política escolar del país canviï la seva orientació per a fer eficaç la tasca de l'ensenyament de cara al futur.

A remarcar el Pròleg a la segona edició, que dóna una nova actualitat al tema del llibre.

ALALUZ, Revista de Poesia y Narración. Núm. 1, Primavera 1969. Núm. 2, Otoño 1969.

Una important revista literària, que dirigeix des de Califòrnia (Estats Units), la poetessa Ana María Fagundo. A remarcar en el núm. 2 un notabilíssim avenç en la presentació material i tipogràfica. Patrocinada per «Spanish Department, University of California, Riverside Campus». Formen en el Consell de Redacció: Cándido Ayllón, Emilio Carilla, Philip Gericke, i Hugo Rodríguez-Alcalá. Subscripció a l'any: 6 dòlars.

Col·laboren el primer número: Jorge Guillén, Ana María Fagundo, Mario Angel Marrodán, Jean Aristeguieta, E. Gutiérrez Albelo, Willis Barnstone, Pilar Lojendio, Rolando Campins, Carlos Pinto Grotte, Juan O. Valencia, Rodolfo Alonso, José Morales Clavijo, Félix Alonso Royano, Carlos Eduardo Pinto Trujillo, Diana Morelli, Hugo Rodríguez Alcalá, José Batlló, Emilio Carilla, Fernando Rosemberg, i Philip Gericke.

En el segon número: Vicente Aleixandre, Concha Lagos, Gabriel Celaya, Hugo Rodríguez-Alcalá, Carmen Conde, Luís Ricardo Furlán, José Agustín Goytisolo, Julia Uceda, Rafael Morales, Raúl Gustavo Aguirre, Raquel Jodorowsky, Enrique Ascoaga, Norma Osnajanski, Manuel Mantero, Graciela Cros Balcarce, Carlos Edmundo de Ory, Rosa Elvira Alvarez, Francisco Mena, H. A. Murena, Félix Grande, Jean Aristeguieta, María Elena Bravo, Diana Morelli, Pauline B. Deuel, José Angel Valente, Ana C. Jarvis, i Pedro González.

Endemés, aquest segon número duu unes il·lustracions a dues tintes de Pedro González. La revista és essencialment de poesia, amb unes seccions de Narració, de Llibres, de Revistes, i un índex biogràfic dels col·laboradors.

Una revista de gran estil, presentació exemplaríssima, i amb col·laboracions d'escriptors castellans d'Espanya i de tots els països d'Hispanoamèrica.

**CAJA DE PENSIONES PARA LA
VEJEZ Y DE AHORROS DE
CATALUÑA Y BALEARES**

Vía Layetana, 56   BARCELONA

**PRODUCTOS FRIGO
Industrias Frigoríficas, S. A.**

Perú, 83   BARCELONA

**COOPERATIVA AGRICOLA
BANANERA DE TENERIFE**

Exportación de frutos   San Juan, 18
PUERTO DE LA CRUZ (Tenerife)

**AGUSTIN MUÑOZ SOBRINO, S. A.
Fca. de piensos compuestos
ISCAR (Valladolid)**

**JOSE GIMENEZ CALLEJA
Construcciones**

Joaquín Costa, 2   GRANADA

**FRANCISCO GISPERT LOPEZ,
S. A.**

P. Molinar, 20   ALCOY (Alicante)

**INDUSTRIAS DE GENEROS
DE PUNTO, S. A.**

Av. del Caudillo, 88
Tel. 13 - Apartado 11
CIEZA (Murcia)

JAIME PIQUE CHARLES

Contratista de obras

Avenida de Bélgica, 10
SANTA CRUZ DE TENERIFE

**GASPAR BONNAIL HERNANDEZ
Fca. de lanas regeneradas
BEJAR (Salamanca)**

J. GUAL MOLINE

**Le agradecemos su colaboración en
esta Revista**
F y Bayo, 4   BAGUR (Gerona)

KESLER HERMANOS

Fca. de tejidos de punto
San Luis, 20   GELIDA (Barcelona)

**LABORATORIO P. E. V. Y. A.
Colabora a esta Revista**

Rosellón, 118
MOLINS DE REY (Barcelona)

**UNION DE EXPORTADORES, S. A.
Consignatarios**

Mayor, 13   CARTAGENA

PATRICIO ECHEVARRIA, S. A.

**Fca. de Herramientas de acero
«BELLOTA»**

ZUMARRAGA   (Guipúzcoa)

rosa dels VENTS

D'EIVISSA

ENTRE EL TURISME I L'ART

Ara, amb la Setmana Santa, han arribat a l'illa les primeres masses importants de turistes. Alguns hotels de la ciutat i de Sant Antoni no havien tancat en tot l'hivern, però en aquesta època, que enguany ha vingut tot just iniciada la primavera —fa un temps indecís, aquest Dijous Sant que escric això—, són pocs els hotels que encara no han obert. Hi ha a més, com cada any, un bon nombre d'hotels en construcció, que fins més endavant, potser ja a les portes de l'estiu, no podran ser inaugurats. Després d'aquests dies de vacances, veurem minvar quelcom la densitat turística arreu ben constatable, i tot seguit s'iniciarà la segura i progressiva pujada que, cada any una mica més, arriba a tenir característiques d'invasió. Dic tot això com a informació sobre l'economia eivissenca, cada vegada més lligada al turisme, així com aquest augmenta el seu volum. Tinc present que l'any passat vaig donar en aquestes pàgines una estadística del moviment turístic de l'any anterior, acompanyada de les referents al nombre de passatgers de l'aeroport i del port d'Eivissa. El mateix podem fer avui respecte a l'any 1969, deixant el moviment portuari, que ja

anticiparem com a il·lustració de l'estretor i manca de capacitat del port. Recordarem les xifres de 1968, a fi que es puguin fer les corresponents comparacions.

L'aeroport d'Eivissa tornà a ser, pel moviment de passatgers, el setè entre tots els espanyols. Els passatgers entrats i sortits, el 1969, foren 690.612 (447.617 el 1968). El tràfic de passatgers del primer aeroport, el de Mallorca, fou 5,8 vegades més gran que el d'Eivissa. Quant al nombre d'arribades de l'aeroport d'Eivissa, el 1969, n'entraren i en sortiren 11.360 (7.735 el 1968).

Sabem, d'altra banda, que els 270.837 turistes que visitaren Eivissa i Formentera el 1969 causaren als seus establiments hotelers 3.253.722 estades (en corresponen a Formentera 7.233 i 109.045 respectivament). Les xifres de 1968 eren 168.200 turistes i 1.927.138 estades.

Tornem, però, a aquesta primavera de 1970, acabada d'estrenar. Com molts d'hotels, bona part de les galeries d'art romanien tancades. Ara hem visitat la Galeria 5 i la Galeria Carl Van Der Vort, per tal de veure les obres que hi exposa un pintor de la nostra predilecció, l'eivissenc Rafel Tur Costa. A la galeria esmentada en darrer lloc hi ha una exposició col·lectiva, en la qual participa el nostre pintor amb un quadre i alguns dibuixos. A la Galeria 5 Tur Costa exposa una bona sèrie d'obres, al costat de l'excel·lent pintor alemany, ben conegut i apreciat a Eivissa, Erwin Bechtold.

El pintor eivissenc, nascut el 1927, ja ha mostrat per Europa i Amèrica, en un seguit d'exposicions individuals i col·lectives, la seva pintura ben personal. Jo diria que és una obra de contrastos, aquesta pintura que neix amb obstinació cada matí i no tem ser bella, tot i la seva dosi de protesta. Rafel Tur Costa realitza una obra molt seva, que admet múltiples, petites i constants variacions pel camí d'una evolució lenta i orgànica. Aquesta vegada, però, el procés s'ha accelerat, amb la introducció dels elements aferrats,

sobretot les grans cartolines pintades i plegades.

El pintor sembla senzill d'intencions, però és complex, sòlid i reflexiu a l'hora de l'execució. Entre la preocupació i el joc, afua l'aparent ingenuïtat, esborra els senyals de la laboriositat i de la feina diària, sols al·ludeix amb els seus lliures conceptes a un món cert i precís, de límits concrets. Una Eivissa suposada no insisteix massa a manifestar-se en signes conexedors.

Veim una pintura tranquil·la més que optimista, que no es commou ostensiblement amb els accidents que surten al pas; una pintura possiblement alegre, però bé que seriosa. Hi és evident la responsabilitat, als colors que s'alineen matisats i als blacs extensos, i l'art s'ofereix més sociable que social, tot conservant un accent mig d'urc mig de reserva.

Jo veig en Rafel Tur Costa un pintor molt insular —insular de la seva illa. Dins la fidelitat abstracta i al fons de la llum i de les atractives tonalitats, es present una duresa que, en meditada i com a filtrada comunicació, no es complau a exhibir el nervi tens i el drama inevitable.

M. VILLANGÓMEZ LLOBET

DE MALLORCA

NOTICIARI CULTURAL

- Dins l'activitat cultural darrerament reduïdíssima de Mallorca, destaquen algunes mostres d'oratorïa laical religiosa, que tenen la seva expressió en els Pregons de Setmana Santa, pronunciats en la nostra llengua, o per mallorquins insignes.

A la Seu, el va fer, el divendres de Passió, el nostre poeta —resident a Madrid, professor a la Uni-

versitat Autònoma— Dr. Miquel Dolç. Bé que en castellà, la seva peça va ser realment magistral.

A Felanitx, el professor anglès de la Universitat d'Oxford, Dr. Robert Pring-Mill. Un anglès que escriu i parla mallorquí, i en mallorquí va dir el seu Pregó.

A Bunyola —una villa amb inquietuds culturals i amb una Coral Polifònica que amb la seva actuació realçà el Pregó de la Seu de Palma—, el diumenge de Passió l'hi pronuncià el poeta Dr. Guillem Colom.

A Pollença, el senyor Francesc Bonnín.

A Sineu, el poeta Mn. Baltasar Coll.

A Pollença, cal esmentar el programa de Setmana Santa amb força col.laboracions en mallorquí, de Mn. Manuel Bauçà, Guillem Colom, Francesca Ensenyat, Toni Seguí, Joan de Ca'n Pontico, Bernat Cifre, Miquel Bota Totxo, Joana L. de Llobera, Mn. Miquel Castanyer, Dr. Miquel Dolç, etc.

I a Campanet, un altre Programa —aquest sí que tot en mallorquí— amb col.laboracions d'Alexandre Jofre, Josep M. Cerdà, Josep Reinés, Jaume Socies, Caterina Quetgles, Abdó Campins, Damià Ferrà, Damià Ponç i Josep Joan Tortella.

● El setmanari SOLLER, de profunda tradició nostrada, ha publicat íntegrament en el número del 21 de març passat, el text del referit Pregó de Guillem Colom pronunciat a Bunyola.

● A l'hora de sortir aquesta crònica, ja haurà tingut lloc a Castellitx el III Certamen poètic-literari a honor de la Mare de Déu de la Pau, per al qual sabem que s'han presentat un bon nombre de treballs.

Els autors llorejats han estat: Gabriel Janer Manila, premi «Rosa d'or» de narració; Mn. Baltasar Coll, premi «Rosa d'or» de poesia; i accésits per a Lluís Aguiló de Càceres i Antoni Seguí Bennàssar. Formaven el Jurat: Guillem Colom, Gabriel Fuster Mayans —director de la Revista LLUC—, Joan Pons i Marquès, Bartomeu Suau Tugores, i Llorenç Moyà Gilabert —que hi actuava de Secretari—. Hi pronun-

cià un notable parlament el Mantenedor Sr. Josep Manila i Amengual.

● L'Editorial Moll ha seguit les seves activitats amb la publicació del volum núm. 77 de la Bibl. Raixa, que conté un recull de narrativa de Joaquim Carbó, sota el títol **Amb una precisió fantàstica**.

● La mateixa Editorial anuncia la immediata sortida del tercer volum del **Cançoner Popular de Mallorca** del P. Rafel Ginard, i sabem que prepara la publicació d'una novel.la de Gabriel Janer i Manila.

DE VALENCIA

UNA MICA DE GEOGRAFIA

Fa poc que ha sortit un llibre que els valencians hem d'agrair molt i que serveix de vincle d'unió amb Mallorca perquè està escrit per un mallorquí i amb un amor immens a la nostra terra. Es tracta de **El litoral valencià**, una perfecta obra d'estudi escrita per Vicenç M.ª Rosselló i Verger, catedràtic de Geografia de la nostra Universitat, on desenrotlla una tasca d'estudi, juntament amb els seus condeixebles perquè encara és molt jove, i amb els seus deixebles perquè tot d'una ha creat mesratge. Ell ha entès la Geografia com un estudi total de la terra i de l'home que hi viu a sobre, amb tots els seus condicionaments recíprocs i que no se poden oblidar en cap moment. Els mallorquins ja en tenen una bona mostra amb el treball que li valgué la màxima qualificació en la tesi de doctorat: **El Sur y el Sureste de Mallorca**, que fa uns anys ens deixà vertaderament astorats. Entremig ha fet oposicions a càtedra, ho ha estat un temps a Múrcia i, ja retornat a la seva Universitat, ens dona

aquesta mostra del seu continu treball que ens satisfà i que agermana el País Valencià amb Mallorca per aquest mar que forma el nostre litoral.

El doctor Rosselló estudia aquesta terra, però sobre aquesta terra actualment hi sorgeixen profunds problemes per l'estructura agrària que suporta. Avui ens trobam amb el problema de l'exportació de la taronja, el producte típic de la nostra terra, cap als països del Mercat Comú. El nostre pagès no està satisfet, i convé repassar l'estructura de la terra, però més que res la política d'exportació a terme immediat, perquè la descurança en els moments actuals seria completament irrecuperable.

Amb això, la imatge tòpica de València amb la seva Horta riolera, l'ombra del taronger, la barriaca i l'Albufera, ha de canviar ràpidament. I més si tenim en compte igualment el problema de l'arros, on ens acostam més al litoral estudiat pel doctor Rosselló. Si quan escric aquestes línies ja es comencen a plantar les falles d'enguany, crec que convé també posar aquestes mínimes consideracions, podria ésser per a evitar unes reflexions una mica massa decepcionants de cara a les falles d'avui.

Què en podria dir? Es veritat que representaren l'únic vincle públic d'unió de la nostra llengua amb la preguerra. Els llibrets de falla fonamentalment s'escrigueren en valencià, i el poble reia amb ells, però ja se'n veuen en castellà, i el que podria ésser una demostració pública de la nostra llengua (generalment ben escrita) pot degenerar a un rebuig públic. Les falles ja són massa part de l'essència de València, i almenys desitjariem que conservassin aquest esperit de la gent i del poble que les creà.

* * *

Vaig parlar una vegada d'una representació teatral en la nostra llengua. Greu em sap no poder parlar-ne sovint, i ara haver de parlar d'una representació teatral

que passà desapercebuda i que honora el Col·legi Major Universitari «Lluís Vives» que la pogué dur a terme. Fou **Conversió i mort de Quim Federal**, una part de **Ronda de mort a Sinera** de Salvador Espriu. Abans hi hagué un curt recital de poesia civil d'aquest poeta. La representació, malgrat la manca de mitjans, fou un èxit complet, i el públic, dissortadament poc, disfrutà amb l'esperpèntica obra de n'Espriu. Donant a cada u el seu, hem de dir que els mallorquins hi tingueren una remarcada intervenció, col·laborant en aquest acte que quasi gosaria anomenar de pàtria.

EL TORRER

DE BARCELONA

El fet més comentat a Barcelona, aquests últims dies, ha estat l'entrega que ha fet el gran pintor Picasso de 900 obres de la seva època jove. La xifra és molt elevada i la sorpresa arreu del món ha fet sorgir manifestacions de caire diferent. Els de París, que esperaven que tot això aniria a la que fins ara ha estat la pàtria d'adopció del geni, estan una mica del mal humor; els de Barcelona, no cal dir-ho, no hi caben de goig. El Museu Picasso del carrer de Montcada ja era una fita important de la pintura, la col·lecció més completa que existeix, un lloc visitat per gent de tot el món, etc. I ara, de cop, 900 obres que han de passar a enriquir el vell palau Berenguer d'Aguilar. El batle d'aquí ja ha promès l'exposició de les pintures i dibuixos al lloc més escaient mentre es posen en condició els locals del museu.

Picasso és un d'aquells no catalans que, tanmateix, s'hi deu sentir. Al cap i a la fi la seva estada a Barcelona sols representa un temps molt curt de la seva vida. Els comentaristes es demanen, doncs, per què Picasso ha escollit una ciutat espanyola per fer aquesta donació, i més sabent que el

pintor no ha tornat, almenys d'una manera oficial, a aquesta terra d'ençà que va acabar la guerra mundial i que, per altra banda, no sosté cap simpatia pel règim polític actual, i, a més, que no fa gaire, va rebutjar una petició oficial espanyola per tal que el famós «Guernica», actualment en dipòsit al Museu d'Art Modern de Nova York fos portat a Madrid.

L'elecció de Barcelona pot esser deguda al fet que la major part de pintures i dibuixos donats corresponen a la seva època barcelonina; o tal volta per rendir un homenatge al que fou íntim amic seu, Jaume Sabartés, promotor del museu actual; o, simplement, per allò que diuen que hom no és de la terra on va néixer, sinó de la terra on li agradaria morir.

Sigui com sigui, i mentre uns ja avaluen en dòlars la col·lecció, Picasso, fins ara, no ha fet cap comentari. Sols que vol tornar abans de morir.

Agustí Bartra és un altre dels exiliats, aquest sí, que ha tornat. El van rebre les forces vives de la cultura catalana, i l'home deu anar d'homenatges i de conferències. Fa uns dies en va fer una sobre la

seva poesia. No hi vaig poder anar, però m'hagués agradat escoltar les experiències d'un home que ha estat trenta anys lluny, d'un home que torna al «país d'enyorança». M'agradaria saber si la seva «Pàtria Nova» ha envellit de llavors ençà...

* * *

L'obra d'un gran pintor torna a ca nostra i a ser nostra. El poeta Bartra torna també a la seva casa. En Josep Carner, igualment ha vingut, a la fi, a establir-se a Barcelona. Han passat molts d'anys. Per les generacions més joves aquests noms són gairabé un mite, i un fonament. Els més agosarats intenten desmitificar, els altres s'hi fan forts. Però la major part dels que parlen català no han tingut mai en les seves mans un poema de Bartra o de Carner. I En Picasso, el nostre Picasso, sovint no passa d'esser una figura estranya que, en banyador, es passeja per la platja sota una artística ombrel·la que li aguanta una dona elegant...

F. P. B.

D'AMSTERDAM MALLORCA EN EL II COL·LOQUI INTERNACIONAL SOBRE EL CATALA

Del 16 fins al 19 de març tingué lloc a Amsterdam el II Col·loqui Internacional sobre el Català, en el qual participaren un bon nombre d'estudiosos i d'amics de la nostra llengua, vinguts de països molt diferents. Entre ells hi havia els mallorquins Joan Veny, professor de la Universitat de Barcelona, que féu una magnífica comunicació sobre el valencià meridional —d'Alacant— i insistí d'una manera especial en la influència dels colonitzadors mallorquins de Tàrbena, que ha arribat fins avui, i Josep Massot i Muntaner, que presidí una de les sessions d'estudi i redactà un dossier sobre la situació dels estudis referents a la literatura catalana entre Ramon Llull i Verdguer, que aparegué a la revista hispànica d'Amsterdam, Norte, completat per treballs similars del catedràtic de la Universitat de Barcelona Antoni M. Badia i Margarit (sobre la llengua, amb referència a nombrosos treballs sobre Mallorca i les altres illes), i del professor de la Universitat Autònoma i dels Estudis Universitaris Catalans Joaquim Molas (sobre la literatura a partir de Verdguer, també amb moltes referències a autors insulars). D'altra banda, Joan Triadú al·ludí a diversos novel·listes mallorquins a la seva comunicació Mite i realitat a la novel·la catalana de postguerra, i Francesc Vallverdú s'ocupà amb una certa detenció d'algunes constants del pensament de Gabriel Alomar. Durant el Col·loqui fou oberta una exposició del llibre català on figuraven nombrosos llibres i revistes, entre ells la revista Lluc, el Diccionari Català-Valencià-Balear i altres publicacions de les illes.

**ARGIMIRO RODRIGUEZ ALVAREZ,
S. A.**

Colabora a estos fines

Construcciones, obras públicas, almacén de maderas, carpintería mecánica, negocios industriales

Paseo Colón, 1 ANDUJAR (Jaén)

**CUTILLAS HERMANOS
Constructores, S. A.
Obras y proyectos**

Paulino Caballero, 50 PAMPLONA

BARBERA HERMANOS, S. R. C.

Cosecheros criadores almacenistas de vinos

«BODEGAS BARBERA»

CHICLANA (Cádiz)

**JUAN SOLDADO CAMPAÑA
Maestro contratista de obras**

San Marcos, 71
PRIEGO DE CORDOBA

**ESTABLECIMIENTO MECANICO,
S. A.**

Construcción de maquinaria moderna para la industria de curtido

Instalaciones completas de Tenerías Secaderos patentados

Progreso, 3 y 5 Maristany, 35
BADALONA

**SUCESORES DE
TIBURCIO SANTAMARIA, S. A.**

Confeccionista mayorista de ropa, para obreros. Camisas, pantalones, petos, buzos. Uniformes para contrata.

Marca de Fca.: SUTISA

Pl. de Calvo Sotelo, 7 Tel. 1061
BURGOS

Muy agradecidos a:

PESBA, S. A.

J. Muñoz, 7 VALENCIA

**LITOGRAFIA A ROMERO, S. A.
(Casa fundada en 1880)**

Imprenta - Fca. de bolsas de papel
Relieves de cartonaje

Ismeldo Seris, 74 Apartado 321
SANTA CRUZ DE TENERIFE

**UNION MUTUA TINERFEÑA
Seguros en general**

Robayna, 2 - Tels. 256175 y 246176
SANTA CRUZ DE TENERIFE

**ANTONIO LOZANO DELGADO
Agente de aduanas colegiado**

Antonio López, 22 CADIZ

FABRICA DE RELOJES «ALBA»

R. Gómez Segura, 1
LOGROÑO

Cròniques del temps que passa

«GUIA DE PALMA»
EDITADA NOVAMENT
PER LLUIS RIPOLL

¿Hi ha hagut mai, en aquest país, un equip d'humanistes com el de «L'Ignorància»? Era un humorisme sa, senyorívol, punyent però al mateix temps despullat de males i amargues intencions. Mallorca, certament, ha tingut moments molt interessants, en què hi ha hagut colles o clubs d'homes influents, d'autèntica i refinada cultura, de gran valor moral, que han pogut exercir aquesta influència seva sobre el poble illenc, sobre els coterranis i coetanis llurs.

Aquest és el cas de l'estol de redactors i col·laboradors de «L'Ignorància». Seria interessant conèixer el nom de tots ells, perquè lluirien en el cel de la societat mallorquina de l'època com estels de categoria.

La vida literària de Mallorca la trobam a vegades insípida, morta, però, alertau!, que hi ha molts de casos que desmenten aquesta suposició.

I és que sempre hi ha hagut, i hi ha, personatges eminents, que han continuat la tradició moral i artística del país, per tal que aquest no fos anodí sinó prou interessant per esser digne de respecte.

Tot això ve perquè esperant l'edició novíssima de la vella «Ignorància», ens entretenim amb la **Guia de Palma** (1872) que editaren alguns dels redactors d'aquell benemèrit i popular setmanari.

GABRIEL Y GALAN

Enguany és el centenari del naixement d'aquest poeta realista castellà, d'una regió tan oblidada com admirable, que és Extremadura. Els extremenys són gent honesta. La poesia camperola de Gabriel y Galán no és «bucòlica» artificial, i en això rau la seva força i la me-

va admiració; és una poesia realista.

MIQUEL FORTEZA

Estan d'enhorabona els directors d'aquesta Revista pel número de febrer dedicat a don Miquel Forteza. Estan d'enhorabona per haver-se publicat els ben tallats, equànimes, justíssims treballs literaris pronunciats el 21 de novembre de 1969 en l'homenatge a un tan preclar ciutadà, que tingué lloc a l'Estudi General Lul·lià.

No podia mancar aquesta publicació antològica a la nostra revista LLUC, on cal que hi bategui tot lo mallorquí, lo més mallorquí.

CONTES D'ANDERSEN

Tota la meva simpatia per Andersen —que sent des de la meva

infantesa— s'uneix a la simpatia que sent també pel seu traductor, Josep Carner. Dues grans figures, unides i separades per un segle de distància, han col·laborat en la creació d'aquesta obra: **Rondalles de Hans Andersen**, versió catalana pel citat poeta nostre —com hem indicat— i per Marià Manent. Ha estat publicada suara per l'Editorial Joventut de Barcelona.

El món intens i delicat de l'escriptor danès, per altra banda, ha trobat una interpretació incomparable en les prodigioses il·lustracions de l'artista anglès Rackham. Aquestes versions, com la de les Rondalles de Grimm, feta per Carles Riba, cal considerar-les clàssiques.

M. C.

MOSTRADOR

De L'editorial Seix Barral, de Barcelona:

LAS TRIBULACIONES DEL ESTUDIANTE TÖRLESS, per Robert Musil (Biblioteca Breve de Bolsillo, Barcelona, 1970). Versió castellana de Roberto Bixio i Feliu Formosa.

Robert Musil va néixer en 1880 a Klagenfurt (Austria). En 1908 se doctorà en psicologia experimental. Morí en 1942, exil·lat a Ginebra després de fugir de la barbàrie nazi del 1939. Una de les seves obres més importants és *Der Mann ohne Eigenschaften*, publicada a Espanya en la versió castellana *El hombre sin atributos* per L'Ed. Seix Barral en 1969.

RITMO LENTO, per Carmen Martín Gígante (Biblioteca Breve de Bolsillo. Barcelona, 1970).

Carmen Martín Gígante va néixer a Salamanca en 1925. Llicenciada en Filologia Romànica per la Universitat de Salamanca, i doctora per la de Madrid. Casada amb l'escriptor Rafael Sánchez Ferlosio. Du mitja dotzena de llibres publicats. Premi Café Gijón 1954, Premi Nadal 1957, i finalista —amb aquesta novel·la— del Premi Biblioteca Breve 1962.

MÓN DEL DISC • LA CANÇÓ

NOVETATS

EL GIRAVOLT DE MAIG. AHMC 10/62-63. Música escènica. EDIGSA.

Opera còmica, en un acte, estrenada el 27 d'octubre de 1928. Llibret de Josep Carner. Música d'Eduard Toldrà. Gravació efectuada al Teatre de l'Aliança del Poble Nou: X i XI-1968. Direcció artística: Oriol Martorell i Jaume Picas. Tècnic de gravació: Josep Mañé. Textos, comentaris i notes: Josep Carner (llibret íntegre), Eduard Toldrà, Lluís Millet, Manuel Capdevila, Jordi Sarsanedas i Oriol Martorell. Portada: Dibuixos de Xavier Nogués (figurins de l'estrena) i disseny de Jordi Fornas.

Intèrprets: Francesc Callao (soprano), Rosaura (ballarina); Anna Ricci (contralt), Jovita (hostalera) Joan Ferrer (tenor), Golferic (seminarista en posat de cavaller), Raimon Torres (baix), Perot de l'Armentera (lladre de camí real); Bartomeu Bardagí (tenor), Marcó (servent de l'hostal); Francesc Chico (baríton), Corvetó (lladre de la colla de Perot); Bartomeu Bardagí, la veu d'un pastor. Orquestra Simfònica Catalana dirigida per Antoni Ros-Marbà.

LA PATUM DE BERGA. AHMC 10/83. Música popular. EDIGSA.

Cara A. **Salts i danses de «La Patum»**. Tabal - Turcs i Cavallets - Maces - Guaites - L'Àliga - Nans Vells - Gegants - Nans Nous - Plens - El Tirabol - Tabal. Gravació en directe (Corpus de 1968) a la plaça de Sant Pere de Berga.

Cara B. **Danses de La Patum de Berga**. Harmonització i instrumentació, per a cobla, de Francesc Pujol (1878-1945). **Ball de Moros i Cristians** (Turcs i Cavallets). **Ball de l'Àliga**, **Ball dels Diables** (Plens). **Ball dels Nans Nous**. **Ball dels Nans Vells**. **Ball dels Nans o Gegants**. **Ballet dels Gegants** (típic). **Ballet dels Gegants** (importat). **Ella s'ho pensa** (cant del poble). Tirabol. Gravació efectuada a l'Aliança del Poble Nou, de Barcelona (V-1969). Cobla Barcelona. Tenora solista Ramon Pla.

DEL ROMÀNIC AL RENAIXEMENT. AHMC. 10/51. Música de cambra. EDIGSA.

Cara A. Repertori medieval. 1) **Temps pasqual** (Ripoll) / 2) **Quan ay lo món consirat** (Cançó trobadoresca) / 3) **Tropus «Crimina tollis»** (Scala Dei) / 4) **Agnus Dei** (Missa de Barcelona) / 5), 6), i 7) **Goigs de Nostra Dona**, **Inperayritz de la ciutat joiosa**, i **Ball rodó**

«Cunctisimus» (Llibre Vermell de Montserrat) / 8) **Cant de la Sibilla** (Tradicional).

Cara B. Repertori renaixentista. 9) **Baixa dansa «Barcelona»** (Ms. de Brusel·les) / 10) **Si em llevé de bon matí** (Cançoner de Montecasino) / 11) **Pavana III** (Lluís Milà) / 12) **Soleta só jo ací** (Cançoner del Duc de Calàbria) / 13) **Fantasia** (Pere A. Vila) / 14) i 15) **N'Eulàlia vol gonella**, i **La guerra** (Mateu Fletxa, el Vell) / 16) i 17) **Llir entre cards**, i **No hi ha béns, no hi ha fortuna** (Joan Brudieu).

Conjunt de Música Antiga «Ars Musicae» de Barcelona amb Laura Almerich, M. Dolors Bonal, Pilar Figueres, Antònia Jordà, Irene Mirret, Montserrat Torrent, Sergi Casademunt, Romàs Esclas, Josep M. Gelpí, Jordi Janer, Ferran Martínez, Joaquim Proubasta, Jordi Savall, Jordi Soler, Xavier Torra, i conjunt vocal. Enric Gispert, director.

Gravació efectuada a la Capella Alemanya de Barcelona: II i VII-1968. Direcció artística i comentaris: Josep M. Lamaña. Documentació musical i iconogràfica: Otto Schwarz.

J. M.

GARAGE CARREÑO

Lavado, engrase, chapa, pintura
Reparación general del automóvil
 Colonia Astur

Tels. 221204 y 211217
 OVIEDO

SALVADOR RUS LOPEZ

Contratista de obras
Contstrucciones, S. A.
 Av. Padre García Tejero, 9
 Tels. 31334 y 32958 SEVILLA

RAMIFER, S. L.

Almacén de coloniales, droguería y
 perfumería

Especialidades farmacéuticas
 Villafranca, 4 y 6 LEON

J. RAMON SAN SEBASTIAN

Iparraguirre, 24 BILBAO
 Materiales super-refractarios, para
 las más altas temperaturas
Ladrillos aislantes ISOLANDA

BAR
RESTAURANT
CA S'AMITGER

Telèf. 11

LLUC

Vos hi serviran
els millors plats
típics de
Mallorca

volums publicats:

- 1/POMPEU FABRA, biografia essencial
ARTUR BLADÉ I DESUMVILA
- 2/LES NITS DE BARCELONA
SEBASTIÀ GASCH
- 3/L'EXPLORACIÓ SUBMARINA A LES
COSTES CATALANES
ANTONI RIBERA
- 4/CATALUNYA, 1833-1913. Una panoràmica amb el teatre i els jocs florals
JOSEP M. POBLET
- 5/556 BRIGADA MIXTA
AVELÍ ARTÍS-GENER
- 6/EL REGIONALISME en el món modern
MANUEL CRUELLS
- 7/EL MONTJUÏC DEL SEGLE XX
J.M. HUERTAS CLAVERIA, J. FABRE I J. MARTÍ

novetats:

- 9/49 ARTICLES
ANTONI ROVIRA I VIRGILI
- 10/MÚSICA INDISCRETA
MANUEL VALLS
- 11/ÀFRICA I AMÈRICA, viatges i records
JOSEP M. POBLET
- 12/L'ART DE VIURE AL DIA
ANDREU AVELÍ ARTÍS "SEMPRONIO"
- 13/ELS TREBALLS I ELS DIES
D'UN POBLE DE L'EBRE CATALÀ
ARTUR BLADÉ I DESUMVILA
- 14/LA PAU AL MÓN PER LA MATEMÀTICA DE LA HISTÒRIA
ALEXANDRE DEULOFEU
- 15/PLE AL 5
VÍCTOR ARTÍS

EDITORIAL PÒRTIC

via laietana, 82
barcelona '10'

GRAN
ENCICLOPEDIA
CATALANA

**SANT
JORDI 1970**

VOLUM 2

